

III — DEJSTVA BRIGADE OD POLOVINE MARTA DO POLOVINE JUNA

1. Prvi put na Zumberku

Štab divizije je, cijeneći situaciju i izvlačeći iskustva iz dotadašnjih borbi i posebno neuspjehe, odlučio da brigada »Franjo Ogulinac Seljo« u toku noći 15/16. marta pređe na područje Žumberka, gdje su se već nalazili 16. omladinska brigada i Zumberački partizanski odred. Štab je smatrao da će sa ovako prikupljenim snagama efikasnije suzbiti neprijateljsku aktivnost prema oslobođenom području i napadati na neprijateljska uporišta duž komunikacije Zagreb — Karlovac.

U vezi s tim, štab brigade naredio je 15. marta po podne pripremu i prikupljanje bataljona za marš. Bataljoni su otpočeli pokret prema mjestu koncentracije brigade oko 15 sati. Da bi se sačuvala tajnost, jedinicama je saopšteno naređenje za pokret na Zumberak tek ispod s. Hobolići.

Naređenjem štaba brigade¹ određena je slijedeća marš-ruta: Križanje ispod s. Hobolići (k. 216) — s. Sterpet — s. Franje — s. Ašpergeri — s. G. Vidalin — s. Sluki — s. Pavučnjak — s. Sv. Marija — s. Orešje — s. Vlaškovec — s. Plešivica — s. Sv. Jana.

Za zbornu mjesto određen je rejon Hrašće (k. 216).

Brigada je maršovala u jednoj koloni slijedećim marševskim poretkom: 1. bataljon (ojačan minerima) u pret-hodnici brigade, 2. bataljon, štab divizije, štab brigade,

¹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 6/1:

prateća četa, četa za vezu, bolnički vod i 3. bataljon sa jednom četom u brigadnoj zaštitnici. Dalji pokret je bio u 7,30 sati. Između s. Plešivica i s. Vlaškovec došlo je do manjeg sukoba između dijelova 2. bataljona u prethodnici brigade i štabne čete 10. ustaškog bataljona. Poslije kraće borbe ustaška četa odbačena je u pravcu s. Desinec. 2. bataljon je imao jednog ranjenog borca. Brigada je dostigla marševski cilj s. Sv. Jana — u 15 sati. Bataljoni su razmješteni u s. Sv. Jana i okolna sela (Prodin-Dol, Kupeč-Dol, Ivančici). U rejonu s. Malunje — s. Miladine na obezbjeđenju brigade prema Jastrebarskom nalazio se jedan bataljon Zumberačkog odreda.² Sve jedinice brigade, u 23 sati prikupljene su na spavanje u s. Sv. Janu i s. Ivančici, s tim da budu spremne na eventualna iznenađenja. Ojačane patrole upućivane su na duža odstojanja. Straže i patrole su bile pod stalnom kontrolom pojedinih članova štaba bataljona i komandi četa. Ove mjere bile su potrebne, jer je neprijatelj iz Jastrebarskog skoro svakodnevno vršio ispade u ovom pravcu, a u ustaškoj jedinici u Jastrebarskom bio je jedan broj ustaša baš iz ovih okolnih sela.³

U toku te iste noći štab brigade izdao je novo naređenje za prebacivanje u širi rejon s. Slavetić. Od 3 do 4 sata bataljoni su otpočeli marš i zaposjeli određene im položaje. Štab brigade, 1. bataljon i samostalni brigadni dijelovi u s. Slavetić, 2. bataljon u s. Dragovanščak, 3. bataljon u s. Okrug. Bataljonima je bilo naređeno da se obezbijede iz pravaca Jastrebarskog i Samobora, a 3. bataljon da se poveže sa bataljonom 16. omladinske brigade u s. D. Pribić i s. Strmac. Za protivavionsku odbranu svaki bataljon odredio je na položaj tri do četiri puškomitraljeza. Vatru je trebalo otvarati samo u slučaju direktnog avio-napada.

U s. Slavetić održano je 17. marta savjetovanje sa svim rukovodiocima iz brigade na kome je analiziran marš iz Pokuplja u Zumberak i starješine su upoznate sa voj-

¹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 7-1/4: Opći vojnički izvještaj 2. bataljona od 20. marta 1944. i k. 58, fascikla br. 2: Mjesečni izvještaj I zbornog područja za mart 1944.

³ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 7/1.

no-političkom situacijom u Zumberku, pošto je brigada prvi put došla u ovaj kraj.

Jedinice se 18. i 19. marta nalaze u istim rejonima, izvodeći redovnu vojnu i političku nastavu. Informativna služba divizije obavještena je 18. marta o »koncentraciji« nepoznatih neprijateljskih snaga kod s. Malunje i u Jastrebarskom. Jedinicama je naređena stroga pripravnost a pojačane su i mjere borbenog obezbjeđenja. Međutim, neprijatelj u toku dana nije izvršio ispad u pravcu jedinica brigade. U vezi s tim treba zapaziti karakterističnu pojavu dezinformacija koju će neprijatelj u narednom periodu veoma mnogo (i često veoma uspješno) koristiti. Te dezinformacije imale su dvojaku svrhu: da drže u napetom stanju jedinicu i uznemiravaju stanovništvo, i da otupe budnost jedinica kako bi im se mogao naneti iznenadan udar.

Stab 34. divizije je 18. marta⁴ odlučio da u noći 19/20. marta (u 22 sata) sa 16. omladinskom brigadom napadne s. Draganići, u kome se nalazio ojačani divizion 2. sibirskog puka.

Zumberački partizanski odred obezbjeđivao je napad od intervencija neprijateljskih snaga iz pravca Jastrebarskog i Samobora, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« iz pravca Karlovca, dok je jedan njen bataljon štab divizije zadržao u svojoj rezervi. U vezi s tim, 2. bataljon brigade ojačan minerima dobio je zadatak da posjedne položaje s. Benčetići — Zagraj (k. 127), a 3. bataljon položaje s. Gorščaki (k. 169) — s. Opačani, prema Mahično — Ozalj, dok je 1. bataljon ostao u divizijskoj rezervi u s. Carski Breg.⁵ Radi izvršenja ovog zadatka štab brigade naredio je prikupljanje brigade u s. Pribić u 16 sati. U tom rejonu bataljonima su bili određeni zadaci i s njima upoznati svi borci. Sve jedinice brigade su na vrijeme zaposjele po grupnom sistemu određene im položaje. Minerii dodijeljeni 2. bataljonu porušili su prugu Karlovac — Zagreb između šume Dubovci i Orlovac. 2. bataljon se odmah po posjedanju

⁴ VII, k. 1223, reg. 1/1: Zapovijest štaba 34. divizije od 18. marta 1944.

⁵ Isto, k. 1230, reg. br. 10/1: Zapovijest štaba brigade od 19. marta 1944.

položaja povezao sa štabom 16. omladinske brigade zapadno od s. Jazvaci⁶.

Napad na uporišta Draganići nije bio uspješan.⁷ Za napad su određene isuviše male snage, a snage na obezbjeđenju bile su, na drugoj strani, isuviše jake. Ako se očekivao uspjeh u napadu trebalo je za napad odrediti obje brigade. Neprijateljske snage u toku noći nisu izlazile iz svojih uporišta.

Po završenoj akciji bataljoni se 20. marta smještaju u iste rejone sa kojih su krenuli na zadatak i ostaju na odmoru.

Informativna služba divizije saznala je u toku 20. marta da se 1. divizion 2. sibirskog puka 1. brigade 1. kozacke divizije priprema da 21. marta napusti s. Draganići i da krene u pravcu Jastrebarskog.

Stab divizije odlučuje da, u vezi s tim, 21. marta u rejonu sjeverozapadno od s. Ceglje — s. Izimje, na glavnoj cesti Karlovac — Zagreb, postavi zasjedu. Zadatak je dobila brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Za obezbjeđenje lijevog boka brigade određeni su 2. i 3. bataljon Žumberačkog odreda.

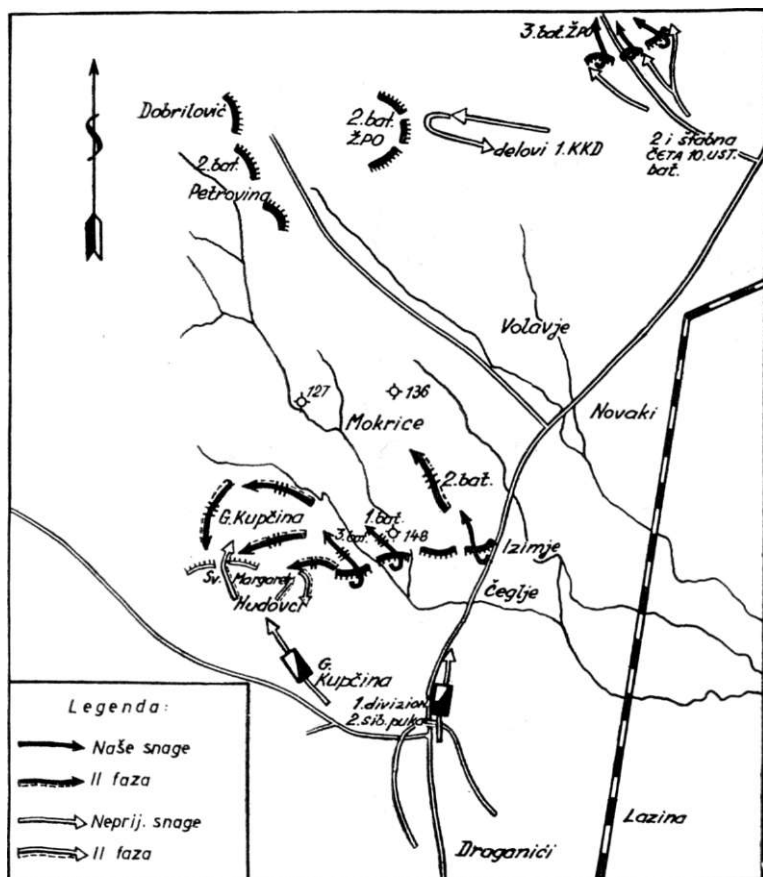
Jedinice brigade krenule su na izvršenje zadatka 21. marta u 1 sat po ponoći. Pri pokretu ka položajima, određenim za zasjedu, prednjim dijelovima nije skrenuta pažnja da se onemogućiti odlazak mještana tih sela prema uporištima, pa je došlo do toga da je nekoliko seljaka iz tih sela stiglo u s. Draganići i obavjestilo neprijatelja u uporištu o prisustvu brigade u s. Izimju. Sem toga i borci, a posebno stariješine, nisu bili dovoljno disciplinirani na položaju, već su svojim kretanjem otkrivali mjesto zasjede. To je dovelo do toga da je neprijatelj, koji je počeo pokret u 9,30 sati, preduzeo sve mjere za obezbjeđenje marša. Neprijateljske snage koje su krenule iz s. Draganići, odmah po izlasku upućuju snage do jednog eskadrona kao pobočnicu prema s. G. Kupčina. Istovremeno iz s. Jastrebarsko upućene su u pravcu s. Volavje i s. Petrovina 2.

⁶ VII, k. 1230, reg. br. 8/4: Izvještaj štaba brigade, br. 60 od 25. marta 1944.

⁷ Zbornik, V/25, str. 409—412: Izvještaj štaba omladinske brigade »Joža Vlahović«, op. br. 13 od 22. marta 1944.

četa i štabna četa 10. ustaškog bataljona i do jedan eskadron iz 1. kozačke divizije da udare u bok našim snagama. Ove su snage napale 3. bataljon Zumberačkog odreda i nanijele mu osjetne gubitke. Snage koje su nastupale prema položajima brigade »Franjo Ogulinac Seljo« odbio je 2. bataljon Zumberačkog odreda.

Uočivši neprijateljski manevar ka G. Kupčini štab brigade zaključuje da je zasjeda otkrivena i donosi po odo-

Zasjeda kod Izimlja 21. marta 1944.

brenju načelnika štaba divizije Pekić Dušana koji se nalazio sa brigadom, novu odluku. 2. bataljon brigade odmah izlazi na položaje kod s. Dobrilović sa zadatkom da obezbijedi pramac Volavje — Petrovina i pozadinu ostalih snaga brigade. Štab brigade sa 1. i 3. bataljonom izvlači se iz zasjede u pravcu s. G. Kupčina, sa ciljem da izvrši napad na neprijateljsku pobočnicu koja je nastupala ka tom selu.

Povlačenje jedinica sa položaja nije bilo dovoljno organizirano, tako da je došlo do nagomilavanja boraca i mješanja između četa. Sem toga, četa 1. bataljona, koja je bila određena u zaštitnicu brigade, pri napadu slabijih neprijateljskih dijelova, napustila je položaje i umjesto u sastav svog bataljona povukla se u drugom pravcu, tako da je u sastav bataljona stigla tek u rejonu razmještaja bataljona.

Za vrijeme pokreta brigade ka s. G. Kupčina manje neprijateljske snage su napale i lijevu pobočnicu brigade, ali bez uspjeha. Bataljoni iz pokreta napadaju neprijatelja u zaseoku Sv. Margareta i to 3. bataljon iz pravca s. Hudovci Breg, a 1. bataljon iz s. G. Kupčina, i potiskuje ga do zadnjeg zaseoka. Ubačena neprijateljska pojačanja uz podršku jake mitraljeske i minobacačke vatre zaustavljaju 1. i 3. bataljon.

S obzirom na situaciju, načelnik štaba divizije izdaje naređenje štabu brigade da se prema neprijatelju ostavi jedan bataljon da djeluje prema situaciji, a da se sa ostalim snagama brigada povuče u polazne rejone. 3. bataljon, koji je ostao prema neprijatelju sa zadatkom da kontrolira njegovo kretanje, kada je primijetio da se ovaj povlači do s. Čeglje, počeo ga je goniti ali, bez naročitog uspjeha.⁸ Brigada je imala svega 1 ranjenog. Gubici neprijatelja nisu poznati. U borbi je utrošeno 1.500 metaka i 17 mina za bacače.

U tom periodu je došlo do pregrupisavanja njemačkih snaga na pruzi Zagreb — Karlovac i do pomeranja dijelova 1. kozačke divizije od Zdenčine na sjever. Međutim, nije se moglo utvrditi da li je pokret 1. diviziona 2. sibirskog puka izvršen radi ostvarenja tog zadatka ili je bio

⁸ VII, k. 1230, reg. 9—1/4: Operativni izvještaj štaba brigade, op. br. 62 od 25. marta 1944.

Načelnik štaba divizije Dušan Pekić i zamjenik komandanta brigade Milan Tojagić prilikom marša na Žumberak

vezan za napad na brigadu. Činjenica je da je on i dalje nekoliko dana ostao u uporištu Draganići i, drugo, da je uprkos prisustvu brigade mogao nesmetano da produži prema Jastrebarskom, ako je to bio cilj njegovog pokreta iz s. Draganići.

U toku 22. marta sa svim rukovodiocima brigade održano je savjetovanje na kome su pretresane slabosti iz borbe prošlog dana. Kao osnovno ukazano je da u sličnim akcijama treba sprečavati odlazak mještana iz rejonu zasjede, posebnu pažnju posvećivati planu vatre, da borci u zasjedi zauzimaju sigurnije zaklone, zabraniti svako kretanje u rejonu zasjede i, na kraju, da starješine moraju da drže jedinice čvrsto na okupu, naročito pri izvlačenju i povlačenju i da ne dozvole nagomilavanje jedinica na jednom mjestu.

Prema novoj informaciji trebalo je da neprijateljske snage iz s. Draganići 23. marta izvrše pokret u pravcu Jastrebarskog. Stab divizije odlučuje da brigada ponovno postavi zasjedu na liniji G. Kupčina — s. Hudovci Breg — šuma Mokrica.

Imajući iskustvo iz borbe 21. marta štabovi divizije i brigade odlučuju se na jedan realniji plan, tj. da brigada dočeka i uništi neprijateljsku pobočnicu koju će neprijateljske snage vjerojatno uputiti u s. G. Kupčinu. U vezi s tim bataljoni su dobili slijedeće zadatke:

— 1. bataljon ojačan 1 teškim mitraljezom postavlja zasjedu u G. Kupčini (zaseoku kod crkve sv. Margareta) i to 1. i 2. četom okrenutom prema komunikaciji Zagreb — Karlovac, a 3. četom prema komunikaciji Draganići — Krašić;

— 3. bataljon ojačan 1 teškim mitraljezom postavlja zasjedu lijevo od 1. bataljona do k. 148, i to 1. i 2. četom, a 3. četa postavlja zasjedu na rubu šume jugozapadno od s. Izimje. Zadatak ove čete bio je da na neprijatelja otvori što jaču vatru i stvori utisak da se tu nalaze glavne snage brigade a zatim se povlači u sastav bataljona;

— 2. bataljon obezbjeđuje snage brigade iz pravca s. Novaki — G. Kupčina i s. Volavje — G. Kupčina i održava čvrstu vezu sa bataljonom Žumberačkog odreda na položaju s. Petrovina — s. Dobrilović⁹.

Brigada je izvršila pokret u 1 sat i zaposjela položaje u 5 sati. Međutim, i ovom prilikom ponovili su se stari propusti (bijeg seljaka, kretanje po položaju), koji su otkrili prisustvo brigade na položajima oko G. Kupčine. Neprijatelj organizuje napad na brigadu iz pravca s. Draganići (u jačini jednog ojačanog eskadrona) i iz pravca Jastrebarsko (sa oko jednim ojačanim eskadronom i četom ustaša). Snage iz s. Draganići podržavali su artiljerija i teški minobacači, a snage iz Jastrebarskog 8 oklopnih kola. Neprijateljska namjera je bila da slabijim snagama iz s. Draganići skrene pažnju jedinica u zasjedi, a glavninom snaga iz Jastrebarskog udari u bok i pozadinu brigade, pravcem s. Novaki — G. Kupčina i s. Volavje — G. Kupčina.

Eskadron iz s. Draganići krenuo je u 11,45 sati pravcem s. Ceglje — Hudovci Breg. Nekoliko boraca iz 1. bataljona otvorilo je vatru prije određenog vremena, a namjera je bila da se neprijatelj pusti na što bliže odstojanje i tek onda napadne. Neprijatelj je odmah otvorio jaku

⁹ VII, k. 1230, reg. br. 11/1: Naređenje štaba brigade od 23. marta 1944.

vatru a zatim prešao u napad, ali je vatrom 1. i 3. bataljona zaustavljen i to na brisanom prostoru. Da bi ovim svojim snagama omogućio dalji napad i da bi ih zaštitio, neprijatelj iz rejona s. Draganići otvara artiljerijsku vatru, a iz rejona s. Čeglje minobacačku vatru na naše jedinice.

U 11,30 sati izviđački dijelovi 2. bataljona primijetili su i neprijateljsku kolonu iz Jastrebarskog jačine 300 — 400 vojnika. Oko 12 sati ove snage krenule su u dvije kolone i to iz s. Volavje u pravcu G. Kupčina preko k. 146 i iz s. Novaki preko G. Izimja ka G. Kupčini. 2. bataljon, odnosno njegov 3. četa, pustio je kolonu koja je nastupala preko k. 146 na blisko odstojanje i otvorio iznenadnu i snažnu vatru. Neprijatelj je počeo da se panično povlači preko s. Volavje, ostavljajući poginule vojnike, među kojima i jednog oficira. Međutim, neprijateljske snage su sa komunikacije iz oklopnih kola i iz crkvenog tornja u s. Volavju otvorile jaku vatru po položajima 2. bataljona i onemogućile pristup ka svojim poginulim i ranjenim. Poslije kratkog prikupljanja, neprijateljske snage kreću jednom kolonom prema s. G. Izimje, a drugom u pravcu s. Petrovina. U međuvremenu patrola koja je održavala vezu sa bataljonom Zumberačkog odreda izvještava da se taj bataljon već u 10,30 povukao u nepoznatom pravcu. U vezi s tim, a da bi obezbijedio ostale snage brigade iz pravca Petrovina, 2. bataljon se po naređenju političkog komesara brigade povlači na nove položaje prema s. Petrovina. Opet je pri povlačenju na nove položaje bilo neorganiziranosti, tako da je mitraljeski vod bataljona krenuo drugim pravcem (kod čete 3. bataljona), a jedna desetina 3. čete na čelu sa vodnikom Deverić Mijom nije obavještena o povlačenju bataljona, što, međutim, zahvaljujući srećnim okolnostima, nije imalo težih posljedica.

Nakon jednočasovnog okršaja, zbog jakog dejstva neprijateljske artiljerije i minobacača, štab brigade povlači 1. i 3. bataljon nešto unazad, pri čemu 3. četa 3. bataljona, koja se nalazila na krajnjem desnom krilu brigadnog rasporeda, veoma uspješno dejstvuje po neprijateljskom desnom boku. No, neprijatelj je bio i dalje vrlo uporan i bataljoni su se, poslije snažnog otpora, povlačili postepeno, dočekivali ga, otvarali blisku vatru i najzad se povlače na

rub šume, sjeverno od s. Sv. Margarita, gdje su ga zadržali. U 14 sati bataljoni se povlače sa tih položaja i to: 1. bataljon u sjeverozapadni zaseok G. Kupčina, 3. bataljon u rezervu, u šumu sjeverozapadno od G. Kupčine. Neprijatelj je krenuo u svoja uporišta, pri čemu je bio napadan od dvije čete 16. omladinske brigade, koje su u međuvremenu stigle na mjesto borbe. U 15,30 sati, po naređenju štaba brigade, bataljoni se povlače u polazne rejone.

U toj borbi brigada je imala 1 mrtvog i 16 ranjenih, od kojih su 3 kasnije podlegli ranama, najvećim dijelom od artiljerijske i minobacačke vatre. Gubici neprijatelja ocijenjeni su sa naše strane na 25 mrtvih i ranjenih.¹⁰

Namjera neprijatelja je bila da u tom rejonu napadne i razbije brigadu. Na to očito ukazuje i njegov plan napada, kao i učešće snaga iz Draganića i Jastrebarskog. Stab brigade je dobro procijenio da će neprijatelj napasti brigadu iz oba pomenuta pravca.

Od 23. do 26. marta brigada se nalazila u istim rejonima. U tom periodu ponovno je održano savjetovanje sa svim rukovodiocima brigade, na kome su pretresane posljednje borbe i ukazivano na slabosti. Sa jedinicama se radilo planski na vojnom, političkom i kulturno-prosvjetnom polju.

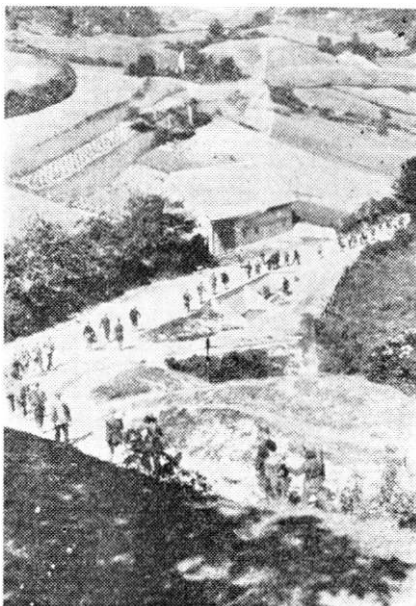
U tom periodu, neprijatelj, sem pojedinačnih patroliranja, nije vršio nikakve napade u pravcu položaja brigade.

26. marta manje snage neprijatelja su došle u s. Petrovina, gdje su se zadržale kraće vrijeme i vratile u pravcu s. Jastrebarsko. Toga dana, u stvari, dolazi do stvarnog pregrupisanja snaga, a snage iz s. Petrovina imale su zadatak da to obezbijede.

Snage 2. sibirskog puka 1. brigade 1. kozačke divizije povukle su se sa dijela komunikacije Jastrebarsko — Karlovac, a prema obavještenjima informativne službe, na njihovo mjesto došli su dijelovi nepoznate njemačke divi-

¹⁰ U dnevnom izvještaju Župske redarstvene oblasti Karlovac za 23. mart 1944. god. navodi se da su kod G. Kupčine 4 Kozaka ranjena, a kod ustaša 2 poginula, 3 ranjena i 1 nestao (VII, k. 159, reg. 22/6—1)

*Na maršu u Žumberak
marta 1944.*

zije.¹¹ Da bi se provjerili podaci o kojim se jedinicama radi i njihovim namjerama, štab divizije naredio je svim svojim jedinicama da postavljaju zasjede na komunikaci-

¹¹ U stvari radilo se o dolasku 1. rez. lov. puka. Puk je prebačen iz Njemačke na teritoriju Jugoslavije avgusta 1943. godine i to na sektor Sarajeva. Dolaskom na ovaj sektor potčinjen je 69. njemačkom AK. Puk je dobio zadatak da obezbjeđuje prugu Jastrebarsko — Karlovac i da napadima odbaci jedinice NOV od komunikacija. Njegova borbena vrednost je bila dobra. Puk se sastojao iz dva bataljona (»A« i »B«), nekoliko samostalnih četa (štabne, oklopne, marševske, regrutne i radne) i baterije topova. Bataljoni su imali po pet četa. Prve četiri čete imale su 140—150 vojnika i starješina sa 8 mitraljeza i 2 teška bacača. Peta (teška) četa imala je brojno stanje 188 vojnika i starješina sa 2 pt-topa 37 mm i 4 teška bacača. Ukupno brojno stanje bataljona — 800 — 900 ljudi. Nacionalni sastav: 40% Nijemci, a ostalo Holandani, Poljaci, Štajerci, Cesi i Hrvati. Pukom je komandovao pukovnik Hameršmit. Puku su bile potčinjene sve druge jedinice na obezbjeđenju te komunikacije (VII, k. 78, reg. 35/6; k. 114, reg. 22/5; k. 1224, reg. 11/3 i reg. 17/3.

jama radi hvatanja neprijateljskih vojnika. Druga namjera štaba divizije bila je da te nove neprijateljske snage nekim odlučnijim napadom već u samom početku prisili na defenzivu. Naređenjem štaba divizije, operativni broj 100/44 od 27. marta 1944, jedinicama divizije dati su slijedeći zadaci:

— 16. omladinska brigada »Joža Vlahović« (bez jednog bataljona) postavlja zasjedu kod s. G. i D. Izimje,

— Zumberački partizanski odred jednim bataljonom u rejonu Jastrebarsko — Stupnik, a drugim na položaju s. Srednjak i s. Redovje, sa ciljem obezbjeđenja lijevog boka brigade »Franjo Ogulinac Seljo«,

— brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da postavi zasjedu u širem rejonu s. Petrovina.¹²

U vezi sa tim zadatkom štab brigade je svojom zapovješću predizirao raspored i zadatke bataljona.¹³ Osnovna ideja štaba brigade bila je da, rasporedom svojih zasjeda u obliku potkovice, pusti neprijatelja u s. Petrovinu i da ga tu okruži i uništi. Svojim rasporedom brigada je ujedno obezbjeđivala lijevi bok 16. omladinske brigade.

Raspoložuci prilično sigurnim podacima o rasporedu naših snaga u zasjedama, neprijatelj je napao samo snage 16. omladinske brigade,¹⁴ dok prema snagama brigade »Franjo Ogulinac Seljo« neprijatelj uopće nije djelovao.

Radi obezbjeđenja transporta preko Pokuplja u Moslavinu i obratno Glavni Stab Hrvatske je sugerirao štabu 34. divizije da se brigada »Franjo Ogulinac Seljo« vrati na sektor Pokuplja.¹⁵ U vezi s tim, 29. marta brigada je zajedno sa štabom divizije izvršila marš u Pokuplje. Pokret brigade otpočeo je u 9 sati iz s. Slavetića. Naređenje za pokret dato je samo do s. Okić da bi se tu ispitalo stanje na pruzi radi određivanja mjesta prelaza. Kod s. Prilipja 2. bataljon, koji je bio u prethodnici brigade, naišao je na

¹² Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 3/1.

¹³ Isto, k. 1230, reg. 13/1.

¹⁴ Zbornik, V, dok. 125, str. 586—589: Izvještaj štaba omladinske brigade »Joža Vlahović«, op. br. 17 od 30. marta 1944.

¹⁵ Zbornik, V, dokumenat br. 127, str. 624, depeša br. 1257 od 17. marta 1944.: Izvod iz knjige depeša Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 1. do 31. marta 1944.

zasjedu štabne čete 10. ustaškog bataljona iz Jastrebarskog. 1. četa bataljona, misleći da se radi o našim snagama, htjela je sa njima »da uhvati vezu«. No, pošto je neprijatelj otvorio vatru, četa je upućena da zaobide neprijatelja, dok ga je 3. četa napala frontalno. Poslije kraće borbe neprijatelj se povukao prema Jastrebarskom. Ostatak marša preko pruge do Pokuplja prošao je bez dodira sa neprijateljem.

Kratak boravak u Zumberku, iako nije obilježen nekim značajnijim uspjehom, bio je ispunjen postavljanjem zasjeda i intenzivnom vojnom obukom, što je učinilo da se podigne borbenost boraca. U jedinicama, međutim, je još bilo pojedinaca koji za vrijeme borbe pronose glasine »opkoljeni smo«, »sve će nas uništiti« i si. i time su u odsudnim trenucima širili paniku. Uspješne borbe na Zumberku, povoljno su utjecale na stanje u brigadi. Otklanjanju manjkavosti na vojnom planu umnogome su doprinosile česte analize izvršenih akcija. Boravak jačih snaga NOV na Zumberku i zaustavljanje stalnih ispada neprijatelja prema oslobođenom i poluoslobođenom području Žumberka odrazilo se povoljno na političku situaciju u tom kraju.

Ishrana jedinica na Zumberku bila je vrlo slaba. Zdravstveno stanje zadovoljavajuće, sem manje epidemije gripa i 7% boraca koji su imali svrab. Međutim, jako se osjećalo pomanjkanje sanitetskog materijala, pogotovo zavoja.

Polovinom marta je za zamjenika polit, komesara brigade postavljen Govorušić Drago, dotadašnji komesar 3. bataljona, za komandanta 1. bataljona poručnik Romanić Ilija, koji je već u prvoj borbi, 23. marta, lakše ranjen, a za polit, komesara 1. bataljona Bobesić Franjo. (Ovaj bataljon je duže vrijeme bio bez komandanta i političkog komesara).

U 2. bataljonu je za polit, komesara bataljona postavljen Mitić Stevo, umjesto Crnić Josipa, koji je došao na dužnost obavještajnog oficira brigade.

U 3. bataljonu, umjesto teško ranjenog Srebrić Ivana (6. marta), za političkog komesara bataljona prvo je postavljen Govorušić Drago, a poslije njegovog odlaska Ca-

ganić Stjepan, koji se do tada nalazio na dužnosti zamjenika polit, komesara bataljona. Na mjesto njega je na tu dužnost došao Detelić Josip.

2. U obrani oslobođenog teritorija Turopolja i Pokuplja

Po dolasku u Pokuplje, 30. marta, brigada je razmještena u slijedećem rasporedu: štab brigade sa prištapskim jedinicama u s. Vukomerić, 1. bataljon u s. Dubranec, 2. bataljon u s. Bukovčak, 3. bataljon u s. Lipnica.¹⁶

U toku 31. marta održano je pri štabu brigade ponovno savjetovanje sa svim rukovodiocima brigade na kome su pretresane posljednje akcije i marš iz Žumberka u Pokuplje. U toku 1/2. aprila 1. bataljon obezbjeđivao je transport oružja i materijala za Posavinu.¹⁷ Čitava brigada bila je 2. aprila ujutro u zasjedi na sektoru Kravarsko—Šiljakovina, ali neprijatelj nije naišao. Jedinice brigade su se preko dana, zbog eventualnih napada avijacije, nalazile na položajima oko svojih rejlona razmještaja, gdje su održavani časovi iz vojne i političke nastave.

3. aprila, u ranim jutarnjim časovima, jedan nepotpuni eskadron 1. divizionu 4. kubanskog puka iz s. Lomnica (oko 100 vojnika) izvršio je ispad u pravcu s. Gudci, gdje je ostavio na obezbjeđenju manje snage, a sa ostalim snagama krenuo u pravcu s. Siljakovina, gdje je opljačkao i zapalio nekoliko klijeti. Štab brigade, koji je preko terenskih političkih radnika vrlo brzo obavješten o tom neprijateljskom ispadu, donio je odluku da 1. i 2. bataljon napadnu neprijatelja u s. Gudci (sk. 11). U 8 sati 1. bataljon je krenuo usiljenim maršom kroz šumu Sapotnjak. U isto vrijeme 2. bataljon krenuo je obilaznim putem i to njegova 1. četa glavnom cestom s. Dubranec — s. Lukavec, a 2. i 3. niz potok Peščenjak, sa zadatkom da napadnu neprijatelja iz pravca s. Markuševac. 3. bataljon došao je na položaje

¹⁶ Arhiv VII, k. 1230, reg. 15/1: Naređenje štaba brigade od 30. marta 1944.

¹⁷ Isto, reg. br. 20—1/4.

u rejon Bukovčak sa zadatkom da obezbijedi snage brigade iz pravca Šiljakovina, kao i za intervenciju po potrebi.

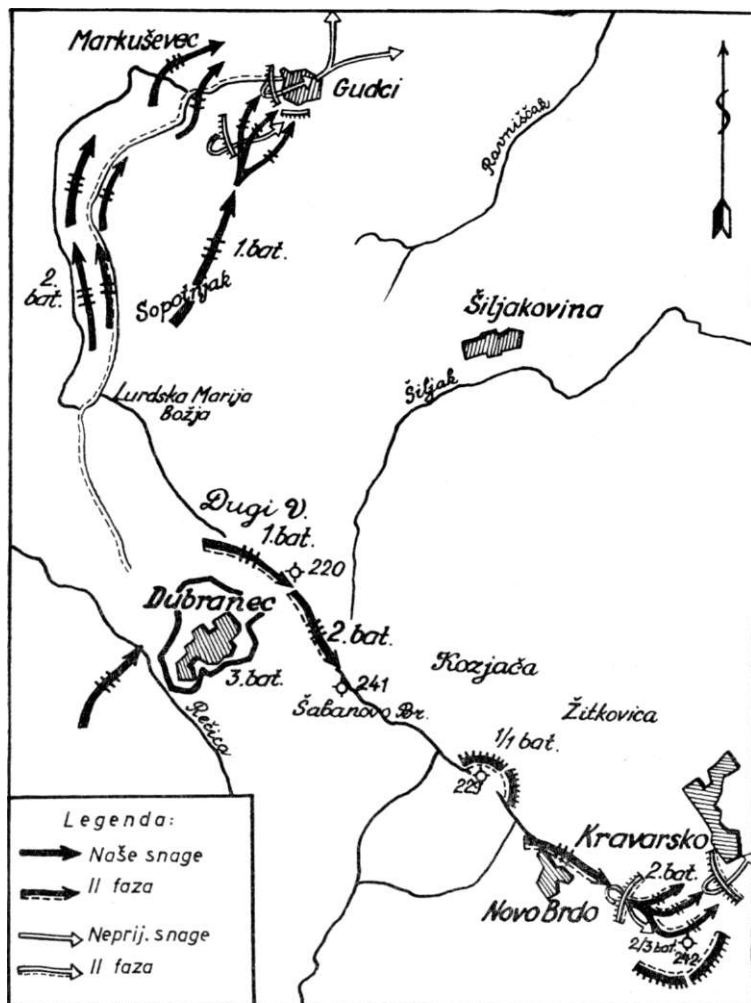
Prvi bataljon je neprimjetno podišao kosi iznad s. Gudci i u vrlo kratkom okršaju zbacio neprijateljsko obezbjeđenje sa te kose, a zatim napao neprijateljske snage u samom selu, koje su pruživši vrlo slab otpor, počele bježati u pravcu s. Lomnica, ostavivši sav opljačkani materijal, mnogo municije, nekoliko kola, jahaćih konja i 4 ranjena vojnika. 2. bataljon, s obzirom na zaobilazni i duži put, nije stigao na vrijeme, tako da njegove jedinice nisu ni stupile u borbu.

U povratku prema s. Dubranec, kod kapelice Lurdska božja majka, štab brigade je obaviješten da je neprijatelj izvršio ispad i prema s. Kravarsko — s. Novo Brdo, i za to odmah odlučuje da istim snagama produži napad i na ove neprijateljske snage. U 12 sati 1. i 2. bataljon (sk. 11) kreću pravcem Dugi vrh — kota 220 — Sabanovo brdo — k. 229 — s. Novo Brdo. Kod Novog Brda sa neprijateljem su vodili borbu manji dijelovi Turopoljsko-posavskog odreda. Neprijateljske snage u tom rejonu bile su 1. (54 vojnika) i 5. četa (126 vojnika) 3. bataljona zagrebačke posadne brigade i, po našoj ocjeni vjerojatno i jedan vod kozaka (oko 40 ljudi) iz uporišta Buševac,¹⁸ u ukupnoj jačini oko 220 vojnika.

Po dolasku na k. 229 ostavljena je u tom rejonu 1. četa 1. bataljona sa zadatkom obezbjeđenja iz pravca s. Zitkovčica. Na k. 221, kod s. Novo Brdo, 1. četa kao prethodnica 2. bataljona sukobila se sa neprijateljskim obezbjeđenjem. Puškomitralješci 1. čete 2. bataljona Radivejac Drago i Matušin Ivan prvi su hrabro izletjeli pred neprijatelja i stojeći otvorili vatru. Poslije kraće borbe neprijatelj je odbačen i čitav 2. bataljon počeo ga je energično goniti duž komunikacije prema s. Kravarsko, dok su 2. i 3. četa 1. bataljona upućene na k. 242, sa ciljem da obezbijede bok i pozadinu 2. bataljonu. Nakon jednosatne borbe, a posebno sa zaštitnicom kod crkve u Kravarskom, neprijatelj je izbačen iz s. Kravarsko, ostavivši sav materijal opljačkan od seljaka u s. Cakanec i s. Novo Brdo.

¹⁸ VII, k. 58. reg. 4/1—52: Izvještaj pothvatnog zapovjedništva Sisak za 3. april 1944.

Gubici neprijatelja iznose: 11 mrtvih (ostalih na mjestu borbe), 6 zarobljenih, od toga 1 oficir, i nepoznat broj ranjenih — svi iz sastava 1. kozačke divizije. Zaplijenjeno je, pored ostalog: 2 automata, 10 pušaka, 1 pištolj, 5.000

Borba kod sela Gudci i Kravarsko 3. aprila 1944.

metaka, 90 mina za laki bacač, 45 bombi, 17 konja i drugi materijal. Naši gubici su — 1 ranjen. U ovoj borbi utrošeno je 1.655 metaka i 2 mine za laki bacač.¹⁹

2. bataljon nije trebalo upućivati da izvrši napad iz pravca s. Markuševac, nego desno od 1. bataljona, jer bi u tom slučaju bataljon stigao na vrijeme i sam napad bi bio uspješniji. Kod napada na s. Kravarsko 2. bataljon je, za razliku od napada kod s. Gudci, djelovao vrlo energično. U ovim borbama štab brigade je vodio dovoljno računa o obezbjeđenju bokova i pozadine, što je bilo neophodno, s obzirom na nedovoljne podatke o neprijatelju, njegovu manevarsku mogućnost i blizinu njegovih uporišta, iako je to donekle slabilo udarnu moć jedinica u napadu.

Posle borbe brigada se vratila u polazne rejone.

Štab brigade, predviđajući neprijateljsku protuakciju, još u toku 3. aprila naređuje jedinicama izlazak na položaje u ranu zoru, određuje zadatke u pogledu patroliranja, prihvatanja borbe i međusobnog potpomaganja bataljona u slučaju neprijateljskog napada.

Neprijatelj u toku 4. i 5. aprila nije vršio nikakve ispade. Brigada je bila na položajima, obezbjeđivala se, a u jedinicama se radilo na vojnostručnoj nastavi, dok je sa starješinama izvršena analiza borbi kod s. Gudci i s. Kravarsko.

Neprijateljske snage iz rejonu Mraclin — Turopolje — Buševac su tokom čitavog marta, a pogotovo poslije borbe u Kraljevcu, vršile vrlo česte ispade prema Kravarskom i s. Novo Brdo. Da bi spriječila takvu neprijateljsku aktivnost, brigada se noću 5/6. aprila prebacila u rejon G. Hruševac — Novo Brdo — Čakanec i zauzela

¹⁹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 16/4: Operativni izvještaj štaba brigade, op. br. 71 od 5. aprila 1944.

— Zbornik, V/26, dok 65, str. 298 — 301: Operativni izvještaj štaba 34. divizije, od 16. aprila 1944.

— U dnevnom izvještaju Zapovjedništva glavnog stožera domobranstva od 4. aprila 1944. godine kaže se: »Započet je pothvat na području Lekenika. iNa tom području nalazi se navodno jedna partizanska brigada« (Zbornik, V/26, dok. 154, str. 803). U izvještaju Župske redarstvene oblasti Zagreb, kaže se između ostalog: »...Domobrani 1 mrtav i 7 ranjeno. Kozaci 7 poginulo i 9 ranjeno...« (Arhiv UDB — Zagreb, mikrofilm 41).

položaje koji se nalaze duž komunikacije Velika Gorica — Pokupsko (16 — 17 km južno od Vel. Gorice). Greben. Kravarščica (k. 242) — s. Novo Brdo (k. 221) — kota 229 — Šabanovo brdo (k. 241) — Dugi v. (k. 248) dominiraju okolnim terenom. Čitav teren bio je dobrim djelom pokriven mladom i relativno gustom šumom koja otežava osmatranje.

Neprijatelj je, pretpostavljajući da se naše snage nalaze na tom rejonu, izvršio 6. aprila napad, u kojem su učestvovala 1, 2. i 5. četa 3. bataljona zagrečke posadne brigade,²⁰ jačine oko 300 — 400 vojnika i jedinica 1. kozačke divizije u jačini oko 600 — 700 vojnika (vjerojatno do jedan divizion). Ukupna jačina neprijateljskih snaga procijenjena je na oko 1.000 vojnika. Njegove snage nastupale su slijedećim pravcima:

— 1. četa (42 vojnika) i dijelovi 1. kozačke divizije pravcem s. Buševac — s. Podvornica — Kravarsko — s. Novo Brdo;

— 2. četa i dijelovi 1. kozačke divizije pravcem s. Peščenica — s. D. Vukojevac — s. Barbarić — Kravarsko — Novo Brdo;

— 5. četa i dijelovi 1. kozačke divizije pravcem s. Buševac — s. Ključić-Brdo — s. Žitkovčica (k. 286) — k. 229 — s. Čakanec.²¹

Brigada je tog dana, rano ujutro, zaposjela slijedeće položaje (sk. 12): 1. bataljon u s. Čakanec sa 1. četom na k. 229, 3. bataljon na položaju k. 221 — k. 242 sa četom u s. Kolarec, 2. bataljon na prihvatnim položajima kod s. G. Hruševac.

Ova borba je imala dve faze. U prvoj fazi borbe brigada je u odbrani, a u drugoj prelazi u protunapad i gonjenje. Neprijatelj je otpočeo sa podilaženjem oko 9 sati. Borba je počela kod 1. čete 1. bataljona, napadom desno-krilne neprijateljske kolone iz pravca s. Kozjača i s. Žit-

²⁰ Radi se o 1. jurišnom domobranskom bataljonu koji je tog mjeseca preimenovan u 3. bataljon Zagrebačke posadne brigade, čiji su 1. i 2. bataljon bili locirani u Zagrebu. VII, k. 134, reg. 2/1—44 i k. 114, reg. 50/3).

²¹ Arhiv VII, k. 58, reg. 4/1—52: Izvještaj pothvatnog zapovjedništva Sisak za 6. april 1944.

kovčica. Prvi napad neprijatelja 1. četa je odbila i time obezbijedila da u međuvremenu na položaj Sabanovo brdo — k. 229 izađe čitav 1. bataljon. 1. bataljon vodio je na svojim položajima ogorčenu dvosatnu borbu, ali je bio prisiljen da se pod pritiskom neprijatelja privremeno povuče u pravcu Zagreb š. (bezimena kota). Međutim, ubrzo se sredio i protunapadom odbacio neprijatelja na sam greben.

Ceta 3. bataljona iz s. Kravarsko kada je primijetila neprijateljsko nastupanje iz s. Barbarići i s. Podvornice, povukla se bez borbe preko s. Kravarsko u sastav bataljona u rejonu Kravarščica (k. 242). Ova kolona koja je nastupala preko s. Kravarsko primijetila je (zbog nediscipline boraca) na položajima u rejonu k. 242 jedinice 3. bataljona i otvorila snažnu minobacačku i mitraljesku vatru, a potom otpočela i napad na te položaje. Pod snažnim pritiskom neprijatelja 3. bataljon se povukao u pravcu s. Hruševac, prema položajima koje je držao 2. bataljon. Dalji neprijateljski pokret je onemogućen zajedničkim dejstvom 2. i 3. bataljona i on se zadržao na dostignutim položajima. Kada je zaustavljeno nastupanje neprijatelja štab brigade je procijenio da je ispad neprijatelja imao ograničeni cilj i da će on povući svoje snage sa dostignutih položaja u uporišta početkom noći i zato donosi odluku da izvrši protunapad sa slijedećim borbenim rasporedom:

— 2. bataljon pravcem s. Gladovec — k. 238 — na k. 242, a jednom četom iz k. 238 u pravcu centralnog dijela s. Kravarsko,

— 3. bataljon pravcem s. G. Hruševac — Novo Brdo (dvije čete), a jednom četom prema k. 242, zatim produžava napad preko s. Kolarec na komunikaciju kod s. Barbariće da bi odsjekao od glavnine neprijateljske zaštitne dijelove,

— 1. bataljon treba da napadne neprijatelja na položaju Sabanovo br. — k. 229 i po zauzimanju tih položaja da jednim dijelom snaga dejstvuje: u pravcu s. Zitkovčica, a drugim u pravcu s. Novo Brdo. I

Protunapad je otpočeo u 16,30 sati u momentu kada se neprijatelj već povlačio. On je ostavio zaštitnicu koju su sačinjavali kozaci u s. Novo Brdo, k. 242 i u s. Kravarsko (k. 239). Neprijateljska zaštitnica je zadržavala juriše 2.

bataljona. Ipak je 2. bataljon poslije jednosatne borbe zbacio neprijatelja sa k. 242 i otpočeo da ga goni u pravcu s. Kravarsko. 3. i 1. bataljon napadaju određenim pravcima i također odbacuju neprijateljske zaštitne dijelove. Poslije

Borba kod s. Kravarsko 6. aprila 1944.

napuštanja s. Novo Brdo i k. 242 neprijatelj se ubrzano povlačio. Zbog njegovog brzog odstupanja, sa jedne strane i zbog relativno sporog kretanja jedinica brigade u napadu, gonjenje je poslije zauzimanja s. Kravarsko prekinuto.²²

Neprijatelj je pri povlačenju ostavio skoro sav opljačkani materijal. Ukupni neprijateljski gubici procijenjeni

²² Arhiv VII, k. 1230, reg. 18—2/4: Izvještaj štaba brigade, od 8. aprila 1944. i Zbornik, V/26, dok. 65, str. 303—305. Izvještaj štaba 34. divizije, od 16. aprila 1944.

su sa naše strane — do 30 vojnika. Prema dnevnom izvještaju Glavnog štaba domobranstva br. 98/44 od 7. aprila, njihovi gubici iznose: 2 njemačka podoficira, 5 kozaka i 1 domobran su poginuli, 6 domobrana i 7 kozaka ranjeni, a 5 kozaka je zarobljeno. Naši gubici: 1 mrtav i 7 ranjenih.

Ovaj drugi uzastopni uspjeh brigade imao je velikog odraza na stanje u brigadi i na terenu, poslije tragičnog događaja kod s. Kraljevac. Borci su ponovno stekli svoje staro samopouzdanje, a narod povjerenje u borbenu snagu brigade.

U toku 7. aprila brigada se nalazi na istim položajima očekujući neprijateljski ispad, ali do toga nije došlo. Noću 7/8. aprila brigada vrši predislokaciju 1. bataljona u s. Cvetković Brdo a 3. bataljona u s. Čakanec. 8. aprila čula se borba na pravcu s. Kraljevac. U tom pravcu upućeni su 1. i 3. bataljon, ali se neprijatelj ranije povukao i bataljoni su se vratili. Do 12. aprila brigada je ostala u istim rejonima. Radilo se intenzivno na vojnoj obuci.

Noću 9/10. aprila, 1. i 2. bataljon, po naređenju štaba divizije, obezbjeđuju jedinice 2. diverzantskog odreda koje su rušile prugu Zagreb — Sisak, između želj. st. Turopolje i želj. st. Lekenik. Pruga je bila uništena na 8 mjesta i prekid saobraćaja trajao je 12 sati.²³

Između 12. i 15. aprila brigada se premješta u rejon s. Cvetković Brdo — s. Jerebić Selo — s. Cerovski Vrh — s. Prvonožina.

Noću 12/13. aprila brigada ponovno ruši prugu Zagreb — Sisak na sektoru između želj. stanica Lekenik i Dužice.

Ovaj period (od 7. do 15. aprila) iskorišten je za vojnu i političku nastavu. Borci i rukovodioci obučavali su se u rukovanju oružjem koje je bilo zaplijenjeno, a tog je oružja bilo raznih vrsta, pa se osjećala potreba da se borci obuče u rukovanju svakim oružjem. Brigada je sem toga imala i nešto engleskog oružja. Radilo se intenzivno i na planu političke nastave. Prorađivane su teme: »Borba na-

²³ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 4/1: Naređenje štaba 34. divizije br. 486 od 9. aprila 1944. i k. 1231, reg. br. 5/3, str. 7: Istorijat brigade.

roda porobljene Jugoslavije«, »Stara i nova Jugoslavija« i »Bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije«, u čitalačkim grupama i na političkim časovima. Uz to su redovno održavane i usmene novine i davane priredbe. U tom radu prednjačio je 1. bataljon.

Ujutro 15. aprila je neprijatelj iz Karlovca izvršio ispad u pravcu oslobođenog teritorija Korduna. Po naređenju štaba divizije brigada se tog dana prebacuje preko r. Kupe kod s. Lasinja, uputivši 2. bataljon na izviđanje u pravcu s. Banski Kovačevac. S obzirom na to što se neprijatelj povukao, do borbi nije došlo. U toku 16. aprila brigada se vraća u svoje ranije rejone, gdje ostaje do 19. aprila.

Rano ujutro 20. aprila, brigada se prebacuje u nove rejone — s. Vukomerić (2. bataljon) — s. Dubranec (1. bataljon) — s. Guštelnica (3. bataljon). Ujutro 22. aprila, 1. i 3. bataljon postavljaju zasjedu prema s. Lomnici i to 1. bataljon u rejon s. G. Trputci — s. D. Dragonožec, a 3. bataljon u rejon s. Markuševac — s. Gudci, a jednom četom na k. 182 (Gudčinska gora). Oko 7,30 sati neprijatelj je naišao na 3. četu 3. bataljona na k. 182. Nakon kraće borbe, s obzirom da je neprijatelj obilazio njen desni bok, četa se povukla prema šumi Pržinec u sastav svog bataljona. Neprijatelj je produžio pokret prema s. Dubranec i u 8 sati napao 3. četu 2. bataljona koja se nalazila na položajima kod crkve sv. Kate. Četa nije očekivala neprijateljski napad, te je odmah u početku imala 1 mrtvog (komandir čete) i 4 ranjena borca, ali je spriječila da neprijatelj prodre do s. Dubranec i time omogućila štabu 2. bataljona da sa ostale dvije čete organizira odbranu i zaustavi neprijatelja. Pri tome imamo divan primjer požrtvovanja i drugarstva. Da bi izvukli ranjenu drugaricu, poginuo je komandir čete Hlopec Slavko, teško ranjen polit, delegat voda Dragica Kokot, koja je kasnije umrla i još jedan drug. Zbog borbi kod s. Dubranec 1. i 3. bataljon povukli su se na dominantnu kosu Bukova draga. Tu je 3. bataljon dobio zadatak da napadne neprijatelja kod sv. Kate i da ga u sadejstvu sa 2. bataljonom protjera. 1. ba-

taljon je ostao u brigadnoj rezervi da obezbjeđuje jedinice brigade iz pravaca: s. D. Trputci, s. D. Dragonožec i s. Markuševac. Bataljoni su odbacili neprijatelja i gonili ga do s. Gudci i s. Siljakovina.²⁴

U rejonu razmještaja ostali su pozadinski i drugi dijelovi štaba brigade i bataljona koji su bili u zasjedi, te je i ostavljanje 2. bataljona bilo potrebno. Reagiranjem štabova bataljona u zasjedni i njihov izlazak na dominantnu kosu bilo je isto tako taktički na mjestu, iako nisu za to dobili nikakvo pismeno naređenje štaba brigade, jer je dalji opstanak bataljona u određenim zasjedama bio nekoristan. Činjenicu da je 3. četa 2. bataljona ipak bila iznenađena treba pripisati neuobičajenom postupku neprijatelja koji je relativno slabijim snagama izvršio ispad duboko u raspored brigade. Četa je, bez obzira na to, neprijatelju pružila dobar otpor. Štab 2. bataljona, organizirajući odbranu i sa ostalim dvjema četama, odbio dalji napad neprijatelja i omogućio izvršenje protunapada. Što protunapad nije dao bolje rezultate treba pripisati skoro isključivo velikoj pokretljivosti i manevarskoj sposobnosti konjičkih jedinica neprijatelja. Prilikom ovih borbi brigada je imala 4 mrtva i 8 ranjenih. Gubici neprijatelja nisu mogli biti procijenjeni.

Do konca mjeseca brigada se nalazi na istim položajima. Čitavo to vrijeme nije bilo nikakvih neprijateljskih ispada. Jedinice brigade intenzivno su radile na vojno-političkoj nastavi. Noću 25/26. aprila okružni NOO vršio je rekviziciju u s. Kraljevac i 3. bataljon je obezbjeđivao njeno izvršenje.

Brigada 29. aprila dobiva prvo značajnije povećanje. Tog dana uključen je u brigadu, kao njen 4. bataljon, 2. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda sa 170 boraca, naoružan sa 7 puškomitraljeza i 2 laka bacača²⁵, tako da brigada sada — koncem aprila — ima četiri bataljona (svaki bataljon po 3 čete), prateću četvu (1 bacački i 4 mi-

²⁴ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 16: Izvještaj štaba 1. bataljona od 22. aprila 1944. i reg. br. 3/8: Izvještaj štaba 3. bataljona od 22. aprila 1944.

²⁵ Isto, k. 1223, reg. br. 11/2 i k. 1231, reg. br. 5/3, str. 7: Istoriijat brigade.

traljeska voda) i četvu za vezu (sa signalnim i telefonskim vodom) i bolnički vod.

Organizacija sanitetske službe je bila tako postavljena da je svaka četa imala jednog bolničara i dva nosioca ranjenika, bataljon referenta saniteta i četiri nosioca ranjenika, a pri štabu brigade je bio referent saniteta i njegov pomoćnik i bolnički vod sa 15 boraca. Svaka četa imala je 1 — 2 nosila, izrađena od domaćeg platna. Ranjenici su evakuirani nosilima do štaba bataljona, a odatle su obično seljačkim kolima upućivani u brigadno previjalište ili divizijsku bolnicu.

Brigada je u ovom periodu prešla na zajedničku ishranu i ona se nešto poboljšala. Pogoršalo se, međutim, stanje sa odjećom i obućom.

Za čitavo vrijeme boravka brigade u širem rejonu Dubranec i Kravarsko jedinice Turopoljsko-posavskog odreda nalaze se u širem rejonu s. Kupčina i Hasan Breg.

U aprilu brigada »Franjo Ogulinac Seljo« nije imala ni jednog dezertera, a vratilo se 10 starih dezertera. To je bio i poseban znak sređivanja i poboljšanja stanja u brigadi. U pogledu mobilizacije, kako su stajale stvari na terenu, nije bilo momentalnih izgleda da se brigada tada popuni. Zbog toga je štab divizije planirao da sa 200 boraca iz Istre, koje je dobila na raspored divizija, popuni brigadu.²⁶ Ali, prije upućivanja u brigadu za njih je bio formiran vojno-politički kurs u s. Oštrcu, za koji je brigada dala određeni broj starješina. Kursom je rukovodio Tepšić Vaso, zamjenik komandanta 1. bataljona brigade.

U brigadi su redovno izdavane četne džepne novine čiji je jedan broj posvećen isključivo II kongresu USAOH-a, a jedan broj borbi protiv dezerterstva. Usmene novine održavane su svakih 8 dana. Posebnu ulogu u političkom radu počele su da imaju »Vijesti 34. divizije« koje je u drugoj polovini aprila počeo da izdaje štab divizije. Njegovi uvodni članci, posvećeni aktuelnim političkim problemima, vijesti iz Jugoslavije i inozemstva, kao i iznošenje poučnih primjera iz borbi i rada jedinica, mnogo su pomogli poboljšanju političkog i kulturno-prosvjetnog rada, a samim

²⁸ Zbornik, V/26, dok. br. 137, str. 656: Opći vojni izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 113 od 29. aprila 1944.

tim i stanju u jedinicama. Borci su »Vijesti« veoma dobro primili i počeli su i surađivati u njima.²⁷

Ove zadnje uspješne borbe brigade veoma su povoljno utjecale na smirivanje i poboljšanje političke situacije na terenu Pokuplja i Turopolja. Na zadnjim borbenim uspjesima brigade bilo je moguće pojačati i politički rad na terenu. I brigada, kroz priredbe i mitinge za narod koji su bili sve posjećeniji i organizacije NOP-a razvile su snažno taj rad sa narodom koji je davao pozitivne rezultate izuzev mobilizacije. Međutim, baš to pitanje bilo je osnovno pitanje koje je trebalo da osigura daljnje poboljšanje stanja i u brigadi i diviziji. Malo brojno stanje četa negativno se odražavalo na stanje u njima.

3. *Ponovo na Zumberku*

U međuvremenu neprijatelj je na žumberačkom sektoru postao ponovo vrlo aktivan i vršio stalne ispade. Naročito je u tome bio aktivan novodošao 1. rezervni lovački puk. Ustaške i druge domobranske formacije redovito su učestvovala u tim ispadima. S obzirom na veličinu žumberačkog prostora i relativno slabije snage 34. divizije na tom sektoru, bataljoni tih jedinica (16. omladinska brigada i Zumberački odred) bili su raspoređeni na širokom frontu. Takav raspored jedinica pružao je mogućnost neprijateljskim snagama da počesno tuku bataljone. Neprijatelj je stvarno počeo da primjenjuje takvu taktiku i to uspješno. Trebalo je aktivnijim dejstvima i jačim snagama suprotstaviti se ovoj taktici neprijatelja. Međutim, za takav zadatak je žumberačka grupa bila preslaba. Zbog toga je štab divizije, u duhu ranijeg odobrenja štaba korpusa, donio odluku da se brigada »Franjo Ogulinac Seljo« prebaci u Žumberak u noći između 1/2. maja. Sa brigadom na Žumberak je išao i štab divizije.

Brigada je 29. aprila počela pripreme za ponovni odlazak na Zumberak. U vezi s tim održano je ponovno sa-

²⁷ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 14—2/4: Izvještaj politkomesara 34. divizije br. 42 od 29. aprila 1944.

vjetovanje sa rukovodiocima, a 1. i 2. bataljon su izviđali prugu Zagreb — Karlovac u rejonu između Zdenčine i Horvati.

Nastojalo se da se pokret na Zumberak sačuva u tajnosti do posljednjeg trenutka. Uprkos toga borci su podatak o prelasku na Zumberak saznali preko kurira već dva dana prije.

Naređenjem štaba brigade²⁸ određeno je:

— marš-ruta: s. Vukomerić — šuma Visoki breg — s. Pri Ašpergeri — s. Lovre — s. Ašpergeri — s. Prevendari — k. 192 — s. Galgovo — s. Sv. Marija (Okić) — s. Sv. Jana;

— marševski poredak: 1. bataljon, 2. bataljon, štab brigade, prateća četa, štab divizije, 4. bataljon, četa za vezu, intendantura, bolnički vod, 3. bataljon;

— 1. bataljon kao prethodnica na pruži lijevo i desno na 0,5 km od mjesta prelaza upućuje po jedan vod ojačan minerima sa zadatkom da miniraju prugu, a na cesti lijevo i desno 1 km od mjesta prelaza po jednu četvu. Po prelasku kolone, 1. bataljon ostaje kao zaštitnica. 2. bataljon sa bočnim osiguranjima za vrijeme marša, po prelasku komunikacije Zagreb — Karlovac, preuzima na sebe ulogu prethodnice. 4. bataljon daje samo bočno osiguranje. 3. bataljon u zaštitnici po prelasku pruge prikuplja se i ulazi u kolonu. Marševska osiguranja kreću se noću na odstojanju 1/2 km od kolone, a danju do 1 km.

Početak marša: 1. maj u 14 sati.

Kod ovog drugog prelaska komunikacije Zagreb — Karlovac izmijenjen je pravac marš-rute i mjesto prelaza preko pruge. Međutim, vjerojatno zbog praznika 1. maja, neprijatelj je očekivao jače diverzije na prugu, pa je u tom cilju te noći postavio više zasjeda. Duž pruge između Zdenčine i Horvata bile su u zasjedi jedinice 30. ustaškog bataljona i oklopni vlak.²⁹ Na prethodnicu 1. bataljona bila je kod podilaženja pruži otvorena vatra. Organiziran na-

²⁸ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 20—2/1.

²⁹ Isto, k. 58, reg. br. 3—1/4: Izvještaj I zbornog područja za 2. maj 1944.

pad 1. i 2. bataljona na prugu nije donio rezultata, jer je oklopni vlak zauzeo poziciju baš na mjestu prelaza. Brigada se pod zaštitom 4. bataljona povlači sa pruge u rejon s. Lučelnica.³⁰ Prilikom marša prema pruzi iz jedinica je otišlo 30 boraca. Karakteristično je bilo za borce tog kraja da su veoma nerado odlazili sa svog terena i često izostajali iz jedinice kada je brigada odlazila sa »njihovog terena«, da bi se po povratku brigade opet vraćali u svoje jedinice. Brigada u tom kratkom okršaju nije imala gubitaka, a na drugoj strani ranjen je 1 ustaša i vlakovođa oklopnog vlaka³¹

U toku 2. maja brigada je dobila naređenje da bude 3. maja spremna za ponovni marš na Zumberak. Štabu brigade je naređeno da sve pripreme vrši u što većoj konspiraciji i da se 3. maja normalno priprema ručak, a na posebnom mjestu da se priprema suha hrana koja treba da se podijeli pred sam polazak na marš.

U toku 3. maja u 14 sati brigada je izvršila pokret istim pravcem kao i 1. maja, samo sada u izminjenjenom poretku bataljona. Na čelu se nalazi 3. bataljon. Štab brigade je odlučio da se na marš krene samo sa tovarnim transportom, izuzev što su intendanturi brigade bila ostavljena dvojica, a pratećoj četi jedna kola. Na prugu se stiglo oko 21 sat. Iz pravca s. Horvati naišao je oklopni vlak koji se kretao u pravcu Zdenčine. Minereri su odmah, po odlasku oklopnog vlaka prema Zdenčini, porušili prugu da bi spriječili njegov povratak ka mjestu prelaza. 1. četa 3. bataljona, krećući se u pravcu mjesta određenog za osiguranje, naišla je na ustašku zasjedu. Na to su sve jedinice 3. i 2. bataljona, sa kojima se nalazio i načelnik štaba divizije Pekić Dušan, prešle energično u napad i rastjerale neprijateljsku zasjedu, sastavljenu od 1. čete 30. ustaškog ba-

³⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 20—1/1: Izvještaj štaba 4. bataljona od 2. maja 1944.

³¹ U izvještaju Župske redarstvene oblasti Karlovac kaže se: »Drugog maja od 1 do 2 na željezničkoj pruzi kod Mavračića vođena borba između posade iz Horvati i oko 300 odmetnika. U borbi je učestvovala i posada ustaškog oklopnog vlaka koji je preko noći u Horvatima i obezbjeđuje posadu. Ranjeni vlakovođa oklopnog vlaka i 1 ustaša nestao (Arhiv VII, k. 158, reg. br. 58/7—1.

taljona. U toj borbi brigada je imala 2 ranjena, dok ustaše nisu imale gubitaka.³²

Brigada je bez daljih smetnji od neprijatelja, po podne 4. maja, stigla u novi rejon razmještaja koji je zaposjela u slijedećem rasporedu: 1. bataljon s. Svrževo, 2. bataljon s. Slavetić, 3. bataljon s. Dol, s jednom četom u s. Okrug, 4. bataljon s. Goljak, štab brigade sa prištapskim jedinicama u s. Slavetić, intendantura u s. Bude.

Pošto je neprijatelj napadao obično noću ili u ranim jutarnjim satima i sa svih strana, štab brigade je naredio da svaki bataljon od pola noći ima jednu čet u najstrožoj pripravnosti na mjestu odakle može najbolje i najbrže djelovati u bilo kom pravcu, a patrolama da održavaju stalno međusobni dodir i da se komandanti bataljona dogovore sa susjednim jedinicama 16. omladinske brigade i Zumberačkog odreda u pogledu obezbjeđenja i sadejstva. Danju su bile određene grupe osmatrača, a noću isturena stražarska odjeljenja i stalne patrole. Do 14. maja neprijatelj nije vršio ispade u pravcu položaja brigade. Žumberak je 10. maja definitivno napustila 16. omladinska brigada »Joža Vlahović« j otišla u Slavoniju.³³ U isto vrijeme, u sastav 34. divizije ušla je Karlovačka brigada koja je do tada bila pod komandom štaba 8. divizije. Jedinice brigade radile su intenzivno na vojnoj i političkoj obuci boraca i starješina. Pojedini bataljoni i čete izvodili su razne izviđačke akcije ili su obezbjeđivali organe narodne vlasti koje su konfiskovale imovinu narodnih neprijatelja. Tako su 2. bataljon 6. maja sa dvije čete u s. Celine i jednom četom na k. 182, a 3. bataljon u s. Volavje — obezbjeđivali izvršenje konfiskacije u s. Petrovina i s. Volavje. 8. maja je 3. bataljon bio na položaju u s. Crkveni Pribić. 9. maja 2. četa 3. bataljona sa informativnim oficirom brigade bila je u izviđanju u šumi između s. G. Kupčina i s. Izimje. Noću 10/11. maja 1, 3. i 4. bataljon obezbjeđuju konfiskaciju u s. G. Kupčina. Ujutro 13. maja, kada je 3. bataljon

³² Isto, k. 58, reg. br. 3/1—4: Izvještaj I zbornog područja za mjesec maj 1944. godine; k. 1231, reg. br. 5/3, str. 7: Istorijat brigade, i k. 1230, reg. br. 25—4/4: Izveštaj štaba 2. bataljona za period od 15. aprila do 15. maja 1944.

³³ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 5/1: Naređenje štabu 34. divizije br. 115 od 9. maja 1944.

sa načelnikom štaba divizije izviđao s. Izimje, bio je primijećen od neprijatelja i na njega je bila otvorena minobacačka vatra.

Prema snagama i naoružanju jedinica kojima je raspolagao štab divizije nije bilo velikih mogućnosti za izbor objekata napada. U takvoj situaciji štab divizije svojom zapoviješću, op. br. 118/44 od 14. maja, donio je odluku o napadu na najslabija neprijateljska uporišta u s. G. i D. Izimje i s. Stančaki.³⁴ U određenoj situaciji neprijateljska uporišta u s. Izimju i s. Stančaki bili su najpovoljniji objekti iz više razloga. Ona su, prije svega, bila brojčano najslabija. U G. i D. Izimje se nalazio dio 3. čete »A« bataljona 1. rez. lovačkog puka (120 vojnika), a u s. Stančaki drugi dio iste čete (40 vojnika). Njihovom likvidacijom bi se otvorila opet mogućnost lakšeg dejstva na komunikacije Zagreb — Karlovac.

U vezi sa tom odlukom jedinice divizije dobile su slijedeće zadatke:

— Karlovačka brigada jednim bataljonom napada na uporište s. Stančaki, jednim bataljonom vrši demonstrativan napad na s. Draganići, gdje se nalazila 2. četa istog bataljona i nešto žandarma (ukupno oko 200 vojnika) i obezbjeđuje pravce koji izvode od Karlovca; jedan bataljon na obezbjeđenju prema s. Ozalj, u kome se nalazio ustaško-domobranski garnizon sa oko 700 vojnika i jedan bataljon u divizijskoj rezervi u G. Kupčina;

— Zumberački partizanski odred sa dva bataljona u s. Petrovini na obezbjeđenju iz pravca s. Jastrebarsko, a sa po jednim bataljonom na sektoru prema Samoboru, u kome se je nalazio veoma jak neprijateljski garnizon iz koga je neprijatelj mogao intervenirati; i jednim u rejonu s. Vivodina;

— brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da napadne neprijateljska uporišta G. i D. Izimje i da se obezbijedi iz pravca s. Jastrebarsko.

U vezi s tim štab brigade izdao je ovu zapovijest³⁵:

³⁴ Zbornik, V/27, dok. br. 71, str. 287—291: Zapovijest štaba 34. divizije od 14. maja.

³⁵ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 29/1.

— 1. bataljon, ojačan jednim teškim mitraljezom, napada na G. Izimje iz sjevernog i sjeverozapadnog pravca. Po mogućnosti neprijatelja razbiti u prvom naletu, a zatim produžiti napad na D. Izimje;

— 3. bataljon, ojačan sa dva teška mitraljeza i podržan sa 3 teška minobacača, napada na D. Izimje, i to dvjema četama u zahvatu puta prema crkvi, a jednom četom lijevo prema glavnoj cesti. Minobacačka vatra otpočeće sa 15—20 mina tek kad neprijatelj uoči nastupanje jedinica. S obzirom na to što neprijatelj ima dva bacača za koje se znalo da je uzeo reperne tačke okolnog zemljišta, 3. bataljonu je bilo naređeno da napada bez oklijevanja, sa ciljem da što prije izbije u samo selo;

— 2. bataljon postavlja osiguranje prema Jastrebarskom ispred s. Novaki. Kod mosta preko potoka Volavica trebalo je minirati cestu, s obzirom na to da neprijatelj u Jastrebarskom raspolaže oklopnim kolima. Bataljon treba da održava vezu sa bataljonima Žumberačkog odreda u s. Petrovina (kapelica Sv. Telo). Bataljon ostaje na obezbjeđenju do 3,30 sata, ako ne dobije drukčije pismeno naređenje;

— 4. bataljon ostaje u brigadnoj rezervi zapadno od s. D. Izimlje; brigadno previjalište u s. Hudovci Breg. Za napad je bio određen 14. maj u 22 sata.

U pokretu ka s. Izimje u rejonu Silovina (k. 189), svi su borci upoznati sa predstojećim zadatkom. Tom prilikom skrenuta im je pažnja na tajnost u periodu podilaženja i na neophodnost energičnog dejstva u napadu. Također su održani partijski sastanci i sastanci skojevskih aktiva, na kojima je ukazano na značaj akcije, kao i na to da komunisti i skojevci treba da budu u prvim redovima kao primjer ostalim borcima.

Na 1. bataljon u podilaženju ka s. G. Izimje otvorena je vatra, dok je jedino njegova 3. četa naišla na neprijateljskog mitraljesca na straži koji je spavao. Bataljon je odvratio snažnom vatrom, izvršio juriš i uspio da neprijatelja istjera iz rovova i nekih kuća. U selu je došlo do borbi prsa u prsa. Politički komesar 3. čete Guštin Lovro uhvatio se u koštac sa dva Nijemca. Nastalo

je teško rvanje. Opazivši to, desetar čete Fiolić Miško i zamjenik političkog komesara Pilaš Dragutin priskočili su u pomoć komesaru čete. Teški mitraljez je bio u opasnosti i nišandžija ranjen, ali je vodnik Martić Janko, iako ranjen na dva mjesta, donio mitraljez. Bataljon je energično čistio kuće od neprijatelja. Ovdje je jedna sentimentalna stvar odigrala važnu ulogu. Čuvši plač djece po kućama borci su prekinuli bacanje ručnih bombi u kuće iz kojih je neprijatelj pružao otpor. Na, neprijatelj se poslije kraćeg vremena sredio i snažnom vatrom, a naročito bombama, uspio da uspori dalji napad 1. bataljona. Neposredno poslije toga, počelo je da pristiže pojačanje iz Jastrebarskog, koje 2. bataljon nije uspio da zadrži i 1. bataljon se morao povući na polazne položaje. Bataljon je imao dva mrtva, 8 ranjenih i 5 nestalih. Neprijatelj je imao 4 mrtva koja su nađena, a pri tom je zaplijenjena i 1 puška.

Treći bataljon, koji je nešto zakasnio, počeo je napad tek u 22,30 sati, zadržan je organiziranom i snažnom vatrom već na jurišnom položaju. Neprijatelj je poslije borbe kod s. G. Izimje bio na položaju spreman i tu nikakvog iznenađenja više nije moglo biti. Podrška prateće čete minobacačima bila je vrlo neefikasna, tako da mine nisu uopće pogađale ciljeve. Vatrene položaji minobacača bili su u šumi što je veoma otežavalo osmatranje ciljeva.

Četvrti bataljon, koji se kao brigadna rezerva kretao iza 3. bataljona, našao se u vatri koja je otvorena na 3. bataljon i pri tome pretrpio gubitke od 2 mrtva i 3 ranjena.

U 3 sata naređeno je povlačenje.

Drugi bataljon zaposio je svoje položaje prema naređenju u 21,30. 2. četa i mineri minirali su cestu ispred s. Novaki, dok su 1. i 3. četa sa mitraljeskim vodom zaposjeli položaje na cesti kod s. Novaki prema s. Volavje. U 1,30 iz Jastrebarskog je naišao neprijatelj sa oko 200 vojnika, 3 tenka i 2 topa. Tenkovi su prešli preko minskog polja, a mine se nisu aktivirale, i krenuli dalje komunikacijom prema s. Izimju. S obzirom na to što bataljon nije raspolagao nikakvim protuoklopnim sredstvima, vatra na tenkove nije otvarana, već se čitav bataljon povukao na nove položaje oko 300 m od ceste. To povlačenje omogućilo je kasnije i neprijateljskoj pješadiji da bez posebnih teškoća

krene prema svom cilju. Raketom je dat određeni signal da je neprijatelj krenuo prema s. Izimju. Iza tenkova, pješadija je sa 2 topa naišla na minsko polje. Pod jednim kolima eksplodirala je mina. U tom momentu su pojedina oruđa iz bataljona otvorila slabu i neorganiziranu vatru, što neprijateljsku pješadiju nije zaustavilo. Bataljon se povukao iz zasjede u 3,20.³⁰

Gubici brigade iznose: 10 mrtvih, 14 ranjenih. Iz 3. čete 1. bataljona 2 poginula druga ostala su na položaju. Zbog toga je smijenjen komandir te čete. Ta četa povlačila se pod pritiskom pristiglog pojačanja i, u stvari, bila iznenađena. Pretpostavljalo se da je neprijatelj imao 10 mrtvih i oko 20 ranjenih.³⁷ Pri tome je zaplijenjena 1 puška i uništen 1 poljski top.

Napad nije bio uspješan. Za napad su određene, pojedinačno za svako uporište, suviše male snage. Stab divizije je precizno odredio dejstvo brigade ne samo po objektima već i pravce napada, jačinu rezerve, itd., što bez sumnje nije podsticalo inicijativu potčinjenih. Ideja da se dejstvuje što energičnije i da se neprijatelj što prije likvidira nije mogla biti praktično materijalizirana. To se može zaključiti i iz odnosa snaga predviđenih za napad u odnosu na snage na osiguranju i u rezervi. Taj odnos u bataljonima iznosi 3:6:2. Trebalo je da snage za napad budu što jače, a na račun snaga na osiguranjima. Moglo se pretpostaviti da prve snage koje mogu da interveniraju su snage iz Jastrebarskog i da one ne mogu biti jače od 200 do 300 vojnika. Pitanje je da li je bilo celishodno odrediti tri bataljona da obezbjeđuju taj pravac. Jače snage koje su mogle da interveniraju su one iz Karlovca, ali to, u naj-

³⁶ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 34—1/4: Operativni izvještaj štaba brigade od 16. maja 1944; reg. br. 23—1/4; reg. br. 23—2/4; reg. br. 23/4; reg. br. 23/4: Operativni izještaj štaba 1, 2, 3. i 4. bataljona od 15. maja 1944.

Zbornik, V/27, dok. br. 84, str. 355—358: Operativni izještaj štaba 34. divizije, od 17. maja 1944. štabu 4. korpusa.

³⁷ Prema dnevnom izvještaju Župskog redarstva u Karlovcu napadnuti dijelovi »A« bataljona 1. rez. lov. puka imali su te noći 3 njemačka vojnika poginula i 8 ranjenih, dok je na cesti kod s. Novaka ranjen 1 vojnik. (Arhiv VII, k. 159, reg. br. 13/8—1 i 17/8—1). Ne raspolaže se podacima iz njemačkih dokumenata.

Bozo Rkman, zamjenik političkog komesara brigade maja 1944.

boljim uvjetima, one nisu mogle učiniti prije dva sata. Za obezbjeđenje tog pravca određen je samo jedan bataljon. Teško je bilo pretpostaviti intervenciju iz s. Ozalj, jer bi to bilo neuobičajeno, s obzirom na dotadašnju praksu. Napad je bilo cjelishodnije vršiti iz pravaca sa kojih ga je neprijatelj manje očekivao i bio manje utvrđen, a to je iz pravca komunikacije. Za ovakve vrste napada borci su bili sem toga i nedovoljno pripremljeni a posebno za upotrebu ručnih bombi. Činjenica je da je pri napadu na G. i D. Izimje upotrijebljeno svega 10 ručnih bombi.

Neekonomična upotreba snaga i sredstava i nestvaranje odgovarajuće nadmoćnosti, barem u živoj sili, što je bilo apsolutno moguće, s obzirom na snage kojima se raspolagalo, glavni su uzrok neuspjeha ove akcije. Interesantno je da iz svih dosadašnjih neuspjeha u napadima

nisu izvučena pozitivna iskustva, naročito u pogledu stvaranja odgovarajuće nadmoćnosti. Napad na D. Izimje, kao na glavni objekat napada, bio je zbog zakašnjenja 3. bataljona već unapred osuđen na neuspjeh. Posebno je interesantna činjenica da se izvjesne jedinice zadržavaju u brigadnoj rezervi, ali do sada još nikada ta rezerva nije bila i upotrijebljena, iako je to u ovom napadu bilo i moguće i potrebno. Drugo je pitanje i njeno mjesto i grupisanje što je dovelo do gubitaka koji nisu bili neophodni.

Na mjesto Govorušić Drage, na dužnost zamjenika političkog komesara brigade, koncem aprila 1944. došao je Božo Rkman. Na partijskom savjetovanju 9. maja u s. Slavetić na kome su prisustvovali svi sekretari bataljonskih biroa i ćelija izvršena je svestrana analiza dotadašnjeg rada i stanja partijske i skojevske organizacije kao i analiza opšteg stanja u brigadi. Konstatirano je da je dotadašnji partijski rad bio neredovit i organizaciono često neadekvatno postavljen. U sastavu bataljonskih biroa nalazili su se samo sekretari ćelija, ali ne i politički komesari bataljona i sekretari SKOJ-a. U nekim četama nisu ni bile formirane ćelije. Teoretski rad sa članovima Partije bio je kvalitetno veoma slab i neredovit. Jedan od razloga takvog stanja bila je i nedovoljna teoretska izgrađenost nekih sekretara bataljonskih biroa, a još više sekretara ćelija. U štapskim ćelijama skoro i nije bilo pozivanja članova KP na partijsku odgovornost. Komandanti bataljona su se na partijskim sastancima ponašali više kao komandanti nego kao komunisti. Naročito je bilo uskogrudosti i sektašenja prilikom primanja u Partiju, skojevaca, pa i skojevskih rukovodilaca. Konspiracija nije bila dovoljno zastupljena. Partijski kadar je, skoro bez izuzetka, bio bez ikakvih partijskih kurseva. Pošto su na pomenutom savjetovanju sagledani osnovni problemi partijskih organizacija zaključeno je da se uočene slabosti moraju što prije otkloniti. Radi poboljšanja teoretskog nivoa partijskog članstva odlučeno je da se proradi slijedeći teoretski materijal: »Učenje o Partiji«, »Istorija SKP(b)«, i »Razvitak društva« od Segala.

Slične slabosti uočene su i kod organizacija SKOJ-a a one su, pored ostalog, proisticale i zbog slabe pomoći

članova i rukovodilaca partijskih organizacija. Rukovodioci SKOJ-a su, također, bili mahom mlađi borci, bez dovoljno iskustva i znanja i zato nisu uspjeli aktivirati i zainteresirati ostale članove SKOJ-a za rad. Otuda i slučajevi da skojevski sastanci ponekad i nisu bili dovoljno posjećeni, jer su pojedini članovi osjetili da se na tim sastancima ne rade i ne rješavaju oni problemi koji su njih zainteresirali.

Politički rad se planski odvijao, ali je bio prepušten nižim političkim rukovodiocima (političkim komesarima četa i političkim delegatima vodova) od kojih jedan dio nije bio u stanju da prati i objašnjava razne političke događaje. To se najbolje primjećivalo po tome što politički rukovodioci nisu umjeli da borcima i narodu potpuno objasne poziciju i politiku reakcionarnog rukovodstva HSS i Mačeka.

Kulturno-prosvjetni rad bio je razvijen i borci su za njega bili vrlo zainteresirani. U brigadi se osjećala živost, veselje i pjesma. U bataljonima i četama formirani su kulturno-prosvjetni odbori koji su organizirali i unapredili taj rad. U brigadi je bilo svega 20 nepismenih sa kojima se redovno radilo.

Plan vojne obuke (po kome se veoma sistematski radilo) počeo je da pokazuje rezultate. Međutim, raniji način rukovođenja ostavio je još tragova i kod boraca i kod rukovodilaca — i u pogledu discipline i u pogledu shvatanja izvršavanja naređenja, rukovođenja jedinicama u borbi, sadejstva sa drugim jedinicama, itd. Stoga je štab brigade sredinom maja održao sastanak sa članovima štabova bataljona na kojem je ukazano na uočene manjkavosti i zatražio od njih da se te slabosti što prije otklone i saopštio im da to više neće tolerisati, nego će oni koji budu i dalje grešili biti pozivani na odgovornost, što do tada nije bilo u praksi. Na sastanku je istaknut kao primjer dobrog rada, zalaganja i borbenosti 1. bataljon.

U pogledu rada i suradnje partijske organizacije brigade sa partijskom organizacijom i, uopće, sa organizacijama i narodnooslobodilačkim odborima na terenu radi uzajamne pomoći u radu bilo je dosta slabosti. Brigada se uvijek, gdje god se našla, povezivala sa narodnooslobodi-

lačkim odborima i drugim organizacijama, održavala mitinge i priredbe, obezbjeđivala rekviziciju hrane sa ugroženih područja, pojedine čete su nedjeljom odlazile u crkvu, na što je ovdašnji narod veoma dobro gledao i dr. Odgovornost drugova na terenu često je bila veoma slaba. Dogovaralo se o konfiskaciji hrane, brigada je izvršila obezbjeđenje, a komisija narodnooslobodilačkog odbora nije došla (Zumberak). Pripremana je priredba i miting za 1. maj u s. Dubranec, a odbornici nisu obavjestili nared (V. Gorica), a narodu je kasnije prigovaran da nije htio doći na miting. Na liniji borbe za razbijanje dezerterstva upućeni su bili pojedini članovi KP u Posavinu i oko s. Pokupsko da ih privuku i opet dovedu u brigadu.^{38*}

Do 18. maja brigada se nalazi u istim rejonima razmještaja, a tog dana, s obzirom na privremeni odlazak Karlovačke brigade sa tog sektora,³⁹ brigada se prebacuje u rejon s. Prekrižje — s. Bukovica — s. Hutin i u tim rejonima se nalazi do 28. maja. U čitavom tom periodu brigada nije imala nikakav dodir sa neprijateljem. Sve zasjede koje su pojedini bataljoni i čete često postavljali na raznim pravcima, inače stalnim pravcima neprijateljskog patroliranja i izviđanja, bile su bez ikakvih dodira sa neprijateljem. Neprijatelj je na terenima prema s. Ozalj i s. Draganići imao, vjerojatno, dobro organiziranu obavještajnu službu koja ga je blagovremeno obavještavala o svim našim pokretima pa i zasjedama. Pojedini bataljoni i čete obezbjeđivali su organe narodne vlasti i komande Zumberačkog vojnog područja u rekviziciji i konfiskaciji imovine narodnih neprijatelja u blizini neprijateljskih uporišta. Noću 24/25. maja štab brigade organizirao je lažnu uzbunu da bi ocijenio borbenu sposobnost bataljona u slučaju iznenadnog neprijateljskog napada. Bataljoni su vrlo brzo izašli na unapred pripremljene položaje i štab brigade bio je potpuno zadovoljan spremnošću jedinica.

Plan vojne obuke sačinjen je u štabu brigade na osnovu plana divizije. Po bataljonima su određeni nastavnici

³⁸ Arhiv CK KPH, mikrofilm H-38/193 do 195: Izvještaj sekretara brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, 16. maja 1944. Centralnom komitetu KP Hrvatske.

³⁹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 34—2/1: Naređenje štaba 34. divizije od 17. maja 1944.

za pojedine predmete (borbena obuka, ratna služba, poznavanje naoružanja, itd.) koji su svakodnevno dolazili na pripremu u štab brigade. Oni bi kasnije to prenosili na starješine i borce po četama. Ta teorijska nastava povezana sa ratnom praksom i analizama akcija, koje je štab brigade vrlo često organizirao, učinila je mnogo u izgradivanju mladog starješinskog kadra u brigadi. Takva je nastava imala svog odraza i na disciplinu i na odgovornije vršenje dužnosti.

Štab brigade 25. maja naređuje za 26. maj izlaženje svih jedinica na položaje sa defenzivnim zadacima.⁴⁰ Vjerojatno je da je naša informativna služba bila dezinformirana o neprijateljskim namjerama da priprema napad na jedinice brigade. U stvari, neprijatelj je toga dana otpočeo napad u pravcu oslobođenog teritorija Korduna glavnim snagama 1. rezervnog lovačkog puka i ustaškim snagama, a radi vezivanja naših snaga na Kordunu u sklopu napada na Vrhovni štab NOV i POJ u Drvaru.⁴¹ Ima se dojam da je neprijatelj vještim dezinformacijama, preko naše informativne službe, uspio da snage 34. divizije navedene na defenzivu. Otuda i situacija da umjesto aktivnog dejstva osam bataljona brigade i Zumberačkog odreda na komunikaciji Zagreb — Karlovac, a u duhu opće situacije na jugoslovenskom ratištu — 26. maja imamo tih osam bataljona na odbrambenim položajima, jasno, bez dodira sa neprijateljem koji je tada dejstvovao prema Kordunu. Prema tome, izostala je i pomoć koju su mogle da pruže jedinice 34. divizije ostalim snagama 4. korpusa, naročito u Kordunu.

U tom periodu došlo je do nekih kadrovskih promjena. Za komandanta 2. bataljona dolazi Valjan Vlado, a za političkog komesara tog bataljona Delibegović Ahmet. Za komandanta 4. bataljona postavljen je Stos Stjepan. U štabu brigade za načelnika štaba postavljen je Kopjar Dragutin.

⁴⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 43—2/1: Naređenje štaba brigade od 25. maja 1944.

⁴¹ Zbornik, tom V, knj. 27, dok. br. 200, str. 820—825: Izvještaj komandanta 1. rez. lov. puka od 29. maja 1944. o borbama ovog puka prilikom pothvata »šah«.

U toku 27. maja, poslije ulaska 2. bataljona Turopoljskog odreda u brigadu, prvi put dolazi do njene veće popune. Toga dana je došlo 120 boraca iz Istre. Pred njihov dolazak u brigadi su izvršene intenzivne pripreme. U vezi s tim je i štab brigade izdao posebno pismo u kome su, sem kratkog istorijata Istre, data i mnoga pitanja o kojima borci brigade treba da vode računa prilikom prijema kako bi se ovi što prije srodili s njima. Trebalo ih je što ljepše prihvatiti, tumačiti im liniju naše borbe, jednom rječju

Borci iz Istre u 34. diviziji, april 1944.

biti s njima u stalnom kontaktu. Iako su drugovi iz Istre vrlo dobro primljeni. Svaki bataljon dobio je do 30 boraca. To je za tadašnja brojna stanja jedinica bila velika pomoć. Brigada je 1. juna brojala 630 boraca.⁴²

U periodu april — maj otkrivena su tri neprijateljska agenta, koje je neprijatelj ubacio u brigadu sa špijunskim zadacima.

⁴² Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 25—11/4: Opći vojni izvještaj brigade FOS, op. br. 106 od 26. maja 1944.

Program političkog rada u brigadi je prilično savladan tako da je 60% boraca dobro odgovorilo na kontrolna pitanja koja su bila dobijena od političkog komesara korpusa. Da bi se još više pojačao ovaj rad raspisano je natjecanje u okviru divizije, koja će brigada najbolje prorađivati naredni politički program. Neposredan program od 1. do 7. juna sastojao se iz prorade odluka III zasjedanja ZAVNOH-a.

Kulturno-prosvjetni rad je, zahvaljujući formiranim odborima u četama i bataljonima, počeo da napreduje i da se sve više širi. Svaki tjedan izlazile su zidne i džepne novine koje su bile izraz unutrašnjeg života četa. U brigadi su bili u posljednje vrijeme naučeni mnogi igrokazi, horske pjesme i recitacije. Svaki bataljon je imao pjevački hor koji bi naučio pjesme iz pjesmarice i kasnije ih prenosio na čete, tako da su u nekim četama pjevali skoro svi borci. Neke čete su naučile i do 20 borbenih pjesama. Svaki bataljon je bio u stanju da održi priredbu sa dosta dobrim programom. Svi igrokazi i pjesme koji su izašli u kulturnim priložima ZAVNOH-a bili su naučeni i uvježbani. Kulturno-prosvjetni rad je zahvatio skoro sve borce. Na dan rođendana druga Tita 25. maja brigada je održala mitinge u Slavetiću, Dolu, Prekrižju i Kalju. Izvedene priredbe u svim jedinicama, u okviru raspisanog natjecanja. Najbolju priredbu je dao 2. bataljon koji je bio pobjednik tog dijela natjecanja.

Neprijateljska propaganda u vezi sa Pavelićevom ^amnestijom«, čiji je rok isticao 26. maja, bila je veoma intenzivna. Organizacije na terenu bile su prilično uzdrmane stalnim paničarskim vještima, a dobrim dijelom i zbog slabog političkog rada. Djelimičnom uspjehu ove propagande (oko 800 ljudi je tada otišlo u neprijateljska uporišta ali su se mnogi od njih već narednih dana počeli vraćati) pridonijela je i nedovoljna aktivnost jedinica 34. divizije. Narod ovog kraja već duže vrijeme nije bio svjedok nekog većeg uspjeha naših jedinica, pa se sticao dojam da NOP slabi.

Odnos boraca brigade prema narodu bio je vrlo dobar i narod je brigadu, po odnosu boraca prema njemu, upoređivao sa 13. proleterskom brigadom.

Ishrana na Zumberku je znatno slabija nego što je bila u Pokuplju, a ni komanda Zumberačkog područja ni narodnooslobodilački odbori nisu tom pitanju posvećivali dovoljno pažnje. Hrana koju je dobivala brigada nije bila dovoljna za tri obroka, pa se doručak sakupljao po selima. U rekvizicijama je bilo mnogo nepravilnosti, te je bilo odlučeno da u komisijama učestvuju i politički rukovodioci brigade.

Partijski rad u to vrijeme se poboljšava. 8. juna partijska organizacija brigade broji 101 član KP, od kojih je 9 novoprimitljenih i 15 kandidata, a skojevska 117 članova. U četama gdje ih nije bilo — formiraju se partijske ćelije. Popunjena su sva mjesta partijskih i skojevskih rukovodilaca. To je već samo po sebi omogućilo bolji rad i rukovođenje. Sastanci su se redovno održavali, prisustvovali su i sekretari višeg partijskog rukovodstva i donošeni su konkretni zaključci. Kritika i samokritika, sa kojima se neki od starješina nisu lako mirili, doprinijele su da je porasla odgovornost rukovodećeg kadra. Sekretar partijske organizacije brigade Rkman Božo održao je više sastanaka sa sekretarima bataljonskih biroa i ćelija. Održana su bila i partijska savjetovanja u 2. i 3. bataljonu. Teoretski rad, međutim, još nije postao redovit. Dolaskom brigadne delegacije sa I kongresa USAOH-a održani su sastanci po jedinicama. 29. maja formiran je divizijski komitet i politički odjel. Sekretar Divizijskog komiteta postao je Božo Rkman, sekretar partijske organizacije brigade.⁴³

Štab divizije tražio je od štaba korpusa odobrenje da brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« orijentira prema Šamoboru.⁴⁴ Planovi štaba divizije za brigadu u širem rejonu Samobora bili su: postavljanje zasjeda kod Samobora, konfiskacija stoke i hrane u dijelu koji su privremeno okupirali Nijemci i, eventualno, napad na uporište Lug.

⁴³ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 15/4: Izvještaj politkomesara 34. divizije br. 49 od 31. maja 1944. i k. 429, reg. br. 5/3: Izvještaj politkomesara 4. korpusa od 12. juna 1944. politkomesaru GŠ NOV i PO Hrvatske i CK KPH; i Arhiv CK KPH, mikrofilm H—37/648—651: Izvještaj divizijskog komiteta od 8. juna 1944. Centralnom komitetu KPH.

⁴⁴ Isto, k. 1224, reg. br. 3/6, depeša br. 4 od 24. maja 1944.

U tom cilju, tokom 28. maja, brigada je (bez 3. i 4. bataljona) izvršila marš u rejon s. Kalje. Do 10 sati 29. maja u taj rejon su stigla i ostala dva bataljona. U toku 30. maja brigada je izvršila marš u rejon s. Poklek i s. Stojdraga.⁴⁵

Na osnovu prikupljenih podataka donesena je bila odluka za napad na neprijateljsko uporište u s. Ponikve, koje se nalazilo na dijelu teritorija Slovenije, anektirane njemačkom Rajhu. Dobijeni podaci o neprijatelju su bili vrlo šturi. Prema tim podacima u s. Ponikve nalazi se 50—60 vojnika njemačke granične straže, naoružanih sa 2 teška mitraljeza, 4 puškomitraljeza i lakim minobacačem. Sem posade, u selu je bio i izvjestan broj naoružanih seljaka njemačke narodnosti, preseljenih na ovaj teritorij iz rejona Kočevje. Ova akcija je, sem političkog značaja, ipak bila više ekonomske prirode, jer su to bili bogati seljaci sa opljačkanom stokom slovenačkih seljaka, koji su još 1941. godine morali prisilno da napuste svoje domove.

Samo selo nalazi se oko 4 km zapadno od s. Bregana u kome se nalazio 10. policijski bataljon. Oko raskrsnice u centru sela bilo je izgrađeno nekoliko betonskih bunkera ograđenih žicom, a za odbranu je bilo preuređeno i nekoliko zidanih zgrada.

Na putu do uporišta trebalo je preći »granicu« Njemačke i NDH. Ona je bila potpuno uređena u inženjerijskom smislu: nekoliko redova bodljikave žice ojačane minama. Teškoće je pričinjavala činjenica da su mine, postavljene još 1941. godine, sada zarasle u travu i korov tako da ih je bilo vrlo teško uočavati.

Bataljoni su dobili slijedeće zadatke:⁴⁶

— 2. i 3. bataljon i dio prateće čete da pređu »granicu«, a zatim 3. bataljon da napadne samo uporište, a Drugi, koji će biti u rezervi, da ga obezbijedi od eventualnih intervencija neprijatelja;

— 1. bataljon u rejonu s. Stojdraga i s. Poklek da obezbijedi pravce koji u te rejone izvode iz doline r. Krke;

⁴⁵ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 46/1: Naređenje štaba brigade od 28. maja 1944.

⁴⁶ Isto, k. 1230, reg. br. 48/1: Naređenje štaba brigade od 31. maja 1944.

— 4. bataljon u rejonu s. Čadar da obezbjeđuje pravce koji iz Samobora i s. Bregane izvode ka s. Stojdraga i da izvrši konfiskaciju u s. Grdanci.

Stab brigade je 2. i 3. bataljonu postavio još i slijedeće zadatke:

— 3. bataljon, ojačan sa 2 teška mitraljeza i minirima, da napadne s. Ponikve sa jugozapadnog pravca, s ciljem da što prije izbije prema s. Brezje i onemogućí izvlačenje neprijatelja. Bataljon je trebalo da pronade 5—6 vodiča;

— 2. bataljon, ojačan 1 teškim mitraljezom, da jednu četu uputi u s. Laze sa zadatkom da obezbijedi 3. bataljon iz tog pravca i ispita da li se u s. Koritno nalazi neprijatelj, a ostale dvije čete da budu u rezervi na raskrsnici puteva zapadno od s. Ponikve. U tom rejonu treba da se nalazi i prateća četa sa teškim minobacačima i četa za vezu.

Na zadatak se krenulo u 14 sati, pravcem: k. 463 — Goli crnik — k. 403 — s. Ponikve. Teren je starješinama i borcima bio potpuno nepoznat. Starješine 2. i 3. bataljona pripremale su se samo po karti. Sem toga, nepoznati su bili i podaci o obezbjeđenju granice i, eventualno, drugim minskim preprekama. Vodiči, koje je našao 3. bataljon već tri godine nisu bili preko »granice« u tim selima.

Već u toku marša izvršene su promjene u zadacima jedinica. Prolaz kroz trostruki red žičanih pripreka i minska polja mineri su uspješno otvorili. Za obezbjeđenje prolaza ostala je na k. 403 2. četa 2. bataljona.

Neposredno prije napada, jedna jača neprijateljska patrola (oko 15 vojnika), idući po graničnoj patrolnoj stazi, naišla je na zasjedu 2. čete. Obje strane su bile iznenađene, ali se 2. četa prije snašla i prva otvorila vatru, nakon čega se neprijateljska patrola panično povukla, i u svom povlačenju prema uporištu naišla na 3. čet 2. bataljona, kojom prilikom je jedan neprijateljski vojnik teško ranjen a puškomitraljez i jedna puška zaplijenjeni.

Napadom 3. bataljona u 21,30 sati nije postignuto iznenađenje, jer je neprijatelj, upozoren borbom na graničnoj liniji, bio spreman za borbu i prvi otvorio jaku vatru. Jedinice su uprkos toga zauzele jugozapadni dio sela i doprle do žice i bunkera. Neprijatelj se sredio i izvršio

protunapad na jedinice 3. bataljona. Poslije odbijanja protunapada, 3. bataljon je iskoristio napuštanje bunkera i energičnim napadom zauzeo i bunkere u centru sela. Pri napadu na bunkere ispred kojih se nalazila žičana ograda, posebno se istakla Bartolin Danica, polit, delegat 1. voda 2. čete 3. bataljona, koja je pod najvećom neprijateljskom vatrom prva jurišala na bunker u centru sela.

Neprijatelj koji je napustio s. Ponikve pripucavao je na naše jedinice u tom selu, koje su sakupljale i izvlačile materijal. 2. bataljon je bio angažiran na različitim zadacima (obezbjedenje na »granici«, obezbjeđenje prateće čete, gonjenje neprijatelja), tako da štab bataljona bataljona nije imao pri ruci ni jednu kompletnu jedinicu da bi parirao eventualnostima. U takvoj nejasnoj situaciji o neprijatelju, a imajući samo jedan prolaz preko minirane i relativno dobro obezbijedene granice, štab brigade u 23,45 sati naređuje bataljonima povlačenje, iako se moglo izvući još mnogo ratnog i ostalog materijala. Pri povratku 2. četa 2. bataljona je neobaviještena o povratku brigade iz tog pravca i misleći da se radi opet o neprijatelju, bez upozorenja otvorila iznenadnu vatru. Tek poslije kraćeg vremena došlo je do međusobnog sporazuma. Srećom, to je prošlo bez gubitaka.

U napadu na s. Ponikve brigada je imala 4 mrtva i 9 ranjenih. Neprijatelj je imao, sigurno, 4 mrtva i 6 zarobljenih civila sa oružjem. Ostali gubici nisu poznati. Zaplijenjeno je: 1 puškomitraljez, 7 pušaka, 1 šmajser, 1 laki bacač, 2 tromblona, 1 radio-stanica i izvjesna količina drugog materijala.⁴⁷

Usljed vrlo tamne noći desilo se 3. bataljonu da je u s. Ponikve ostao ranjeni borac i sa njim Spišić Tomo, koji je ranjenog druga izvukao do »granice«, iako je neprijatelj stalno pripucavao, zatim pronašao bataljon i sa nekoliko drugova i nosilima vratio se po ranjenog druga.⁴⁸ Bio je to primjer velikog požrtvovanja i drugarstva.

⁴⁷ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 28—2/4: Operativni izvještaj štaba brigade od 3. juna 1944; Operativni izvještaji štabova bataljona, reg. br. 27—1/4; i reg. br. 27—5/4. reg. br. 27—2/4. Zbornik, tom V, knj. 28, dok. br. 16, str. 62—65.

•• Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 27—3/4: Izvještaj štaba 3. bataljona od 4. juna 1944.

Ova akcija odvijala se u vrlo neizvjesnoj situaciji. Brigadi nepoznat i relativno gusto pošumljen teren, nedovoljno precizni podaci o neprijatelju i minama zaprečenom zemljištu — utjecali su da su se i štabovi i jedinice ponašali vrlo sporo i bojažljivo. Borba 2. čete na »granici« unijela je još više nespokojstva, jer se nije znalo o čemu se radi. Odluka da 2. četa 2. bataljona ostaje na obezbjeđenju prelaza »granice« potpuno je bila na mjestu. Bilo bi, međutim, još bolje da su prolazi učinjeni na još nekoliko mjesta. Vjerojatno je da bi se jedinice i štabovi tada osjećali nekako slobodnije. Ovako je to sve ličilo na ulaz u mišolovku.

Svi uvjeti pod kojima se išlo u ovaj napad utjecali su i na to da su i načelnik štaba divizije i članovi štaba brigade izdavali naređenja jedinicama, nekad i mimo štabova bataljona, što je unosilo još više zbrke i nesigurnosti. To je na kraju dovelo do toga da je prerano naređenje 3. bataljonu za povlačenje izdao načelnik štaba brigade bez saglasnosti komandanta brigade i odobrenja načelnika štaba divizije, što je dovelo do odluke o općem povlačenju.

U toku 2. juna 2. bataljon je uz pomoć minerskog voda — zapadno od Stojdrage, vadio mine »sa njemačke granice«. Tom prilikom su od eksplozija mina dva druga teško ranjena.

Noću 2/3. juna brigada se ponovno prebacuje na komunikaciju s. Medvenova Draga — s. Kostanjevac — s. Relić.

Štab 4. korpusa je 3. juna, u vezi sa napadom 8. i 13. divizije na Dugu Resu i diverzijom na prugu Karlovac — Zvečaj, naredio štabu 34. divizije da se noću 4/5. juna sa početkom tačno u 24 sata izvrši jača diverzija i napad na neko od uporišta na pruzi Zagreb — Karlovac, što bliže Karlovcu. Ako se ne može ići na likvidaciju nekog uporišta, onda da se ide na jači demonstrativni napad.⁴⁹

Štab divizije je u vezi s tim napravio slijedeći raspored zadataka: Karlovačka brigada da poruši prugu između Draganića i Karlovca, Zumberački odred između Zdenčine

⁴⁹ Isto, k. 1224, reg. br. 4/6; depeša 4. korpusa br. 53 od 3. juna 1944.

i Jastrebarskog, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« sa dva bataljona izvrši demonstrativni napad na neprijateljsko uporište Draganići, a sa dvije čete napad na transformatorsku stanicu Ilovec na samoj periferiji Karlovca.⁵⁰

Štab brigade odredio je za demonstrativan napad na Draganić 1. i 3. bataljon, a 2. bataljon dobio je zadatak da sa dvije čete izvrši napad na Ilovec, a 3. četvu ostavio u rejonu s. Zagraj — s. Pomper, na komunikaciji Mahično — Draganići sa zadatkom da obezbijedi prihvatanje bataljona.

Zadatak za prepad na transformatorsku stanicu, koji je trebalo izvršiti najbrže što se moglo, po mogućnosti bez otvaranje vatre, dobila je 2. četa. Određena je jedna desetina sa tromblonom da naiđe iz pravca s. Mahično i da se javi stražaru kao neprijateljska patrola, dok bi se u isto vrijeme četa privukla što bliže žici. Poslije toga je trebalo izvršiti energičan napad. Štab bataljona zadržao je u rezervi 1. četvu koja je ujedno davala i bliska osiguranja.

Tačno u 24 sata 2. četa je stigla pred samo uporište. Baš u tom trenutku, na povratku sa redovnog bombardiranja preko Karlovca, preletjeli su saveznički bombarderi,⁵¹ a neki su i kružili nad gradom, pa je u uporištu data uzbuena i posada je zaposjela bunkere. Na desetinu koja se kretala cestom otvorena je — bez ikakvog upozorenja — vatra (vjerojatno da patrole u to doba nisu bile uobičajene), a u isto vrijeme je otvorena vatra i iz ostalih bunkera. Iznenađenje na koje se najviše računalo izostalo je. Upuštanje u iole dužu borbu u ovoj situaciji bilo bi necjelishodno, iako su borci tražili da se izvrši juriš. Zbog toga se štab bataljona, uz saglasnost političkog komesara brigade Badel Marjana, odlučio na povlačenje. Poginula su dva neprijateljska vojnika. Bataljon nije imao gubitaka.

U tačno određeno vrijeme 1. i 3. bataljon su podilazili uporištu u s. Draganići. Prethodnica 1. bataljona (1.

⁵⁰ Isto, k. 1223, reg. br. 7/1: Zapovijest štaba 34. divizije od 4. juna 1944.

⁵¹ U izvješčaju Župske redarstvene oblasti Karlovac kaže se: »U noći 4/5 o. mj. u 23.52 preletjelo je veći broj nepr. zrakoplova. Bačeno je oko 25 bijelih raketa. Opažen je prelet nekoliko zrakoplova koji su kružili nad gradom. U isto vrijeme čulo se jako napucavanje na Ilovec« (Arhiv VII, k. 159, reg. br. 34/8—1).

četa) naišla je u s. Carski Breg na njemačku zasjedu, jačine 30—40 vojnika. Cim je neprijatelj otvorio vatru četa je odgovorila vatrom, izvršila juriš i odbacila zasjedu u uporište. Tada je nastalo međusobno puškaranje koje je trajalo do 3 sata, kada su se bataljoni povukli u polazne rejone. 1. bataljon je imao 1 poginulog borca. Neprijateljski gubici su 1 mrtav i 2 ranjena.

Zadatak koji je štab korpusa postavio štab divizije je na jedan sasvim racionalan način razradio. Brigada je u duhu ovog što se tražilo izvršila svoj dio zadatka.

U vezi sa odlaskom brigade u Pokuplje i planiranim napadom na željezničku stanicu Desinec, kao i diverzijom na prugu Desinec — Zdenčina, koji su bili predviđeni za 7/8. juni,⁵⁵ brigada je noću 6/7. juna izvršila marš u širi rejon s. Plešivica gdje je zanoćila i ostala u toku 7. juna. Raspored brigade u novim rejonima bio je slijedeći: 1. bataljon u s. Plešivici; 2. bataljon u s. Vlačkovec; 3. bataljon u s. Prekrižje i 4. bataljon u s. Kotari, i imali su zadatak da kontroliraju sve pravce koji u rejon razmještaja brigade izvođe iz Samobora i Jastrebarskog; štab brigade sa prištapskim jedinicama bio je u s. Plešivica i s. Jurjevčani.

Karlovačka brigada se u isto vrijeme razmjestila u širi rejon s. Sv. Jana, dok je Zumberački partizanski odred bio razmješten na liniji s. Slavetić — s. Prekrižje i sa jednim bataljonom u rejonu s. Budinjak — s. Novo Selo.

Bataljonima je bilo naređeno da na pravcima koje kontroliraju prekopaju komunikacije Samobor — Jastrebarsko, iskopaju najnužnije rovove i da spriječe svaki odlazak mještana iz rejona razmještaja brigade. Posebno je podvučena potreba da prisustvo brigade (s obzirom na akciju 7/8. juna) ostane u što većoj tajnosti.

Neprijateljske snage koje bi mogle da interveniraju bile su: u Samoboru 7. policijski i 4. ustaški bataljon, u Jastrebarskom — »A« bataljon 1. rez. lov. puka i štabna

⁵⁵ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 54—3/1: Zapovijest štaba brigade, op. br. 118 od 7. juna 1944.

četa 10. ustaškog bataljona. 7. policijski bataljon imao je oko 500 vojnika. Njegova 3. četa, koja je bila u toku aprila i maja na obuci u Zagrebu, vraćena je 3. juna u sastav bataljona u Samobor. Za razliku od ranijeg stanja, bataljon je sada bio dobro naoružan.

Ujutro 7. juna patrola 3. bataljona zarobila je na komunikaciji sjeverno od s. Prekrižje, jednog ustašu koji je na motoru išao iz Samobora za Jastrebarsko. Bataljoni su oko 13,30 primili naređenje za zadatke koji su ih očekivali u toku 7/8. juna i pripremali se za njihovo izvršenje. Dok su 1. i 2. bataljon pripremali jedinice za pokret, dotle su se 3. i 4. bataljon pripremali za posjedanje određenih položaja. Komandant 4. bataljona otišao je kod komandanta 3. bataljona da se sa njim dogovori u pogledu sadržaja.

Međutim, u 14,30 neprijateljske snage iz Samobora — i to 7. policijski bataljon (do 500 vojnika) i 70 ustaša iz 4. ustaškog bataljona⁵³ — iznenada su u dvije kolone napali 3. i 4. bataljon. Glavne neprijateljske snage napale su 4. bataljon u s. Kotari iz pravca s. Manja Ves. Bataljon je bio na ručku kada su patrole izvijestile o nailasku neprijatelja. Štab bataljona odmah upućuje 1. četu da zatvori pravac od s. Manja Ves, 2. četu od s. Rude, a 3. četu zadržava u s. Kotari kao bataljonsku rezervu. Ta četa dobiva zadatak i da osmatra pravac koji izvodi od s. Terhaj. Poslije jednosatne borbe, uslijed znatne neprijateljeve nadmoćnosti, bataljon je u dvije grupe odstupio u pravcu s. Okić i do kraja borbe više nije bio aktivan. Bataljon je u toj borbi imao 5 mrtvih, 2 ranjena (komandiri četa) i 3 nestala borca.

Poslije odbacivanja 4. bataljona neprijatelj je energično nadirao ka s. Prekrižje i ka s. Plešivici. 3. bataljon se zbog toga povukao prema k. 661. Neprijateljska kolona, koja je nadirala komunikacijom, krenula je dijelom snaga od s. Prekrižja ka s. Sopotu.

Čuvši borbu, štab brigade upućuje 1. bataljon iz s. Plešivice najprije prema k. 661 pa zatim na sedlo iznad s. Plešivice, sa ciljem da prihvati snage 3. i 4. bataljona i

⁵³ Isto, k. 58, reg. br. 6/1—4: Izvještaj 1. zbornog područja za juni 1944. godine.

pojača odbranu tog pravca. Kako su neprijateljske snage, koje su nadirale pravcem Sopot — s. Vranov Dol, bile posebno opasne (jer su one ugrožavale prirodan pravac povlačenja brigade) izmijenjen je zadatak 1. bataljona i on treba da napadne neprijatelja iznad s. Vranov Dol. Međutim, neprijatelj je na ovom pravcu imao jače snage i juriš 1. bataljona nije uspio, sem što se njegova 1. četa uspjela probiti u pravcu k. 406, dok su druge snage ostale sa 3. bataljonom u rejonu k. 661.

U međuvremenu, oko 17 sati, uočeno je približavanje neprijatelja i iz pravca Jastrebarskog. Štabu 2. bataljona naređeno je da odmah krene u s. Plešivicu. U međuvremenu neprijatelj je izbio u s. Plešivicu i iz oba pravca (Samobor i Jastrebarsko) i otvorio vatru na 2. bataljon, koji je oko 17,45 sati kretao u tom pravcu. Zbog nepoznavanja situacije, kao i zbog opasnosti da neprijatelj izbije na dominantan greben Plešivice, bataljon se povukao na greben Plešivice, zapadno od 780 i do kraja borbe ostao uglavnom neaktivan.

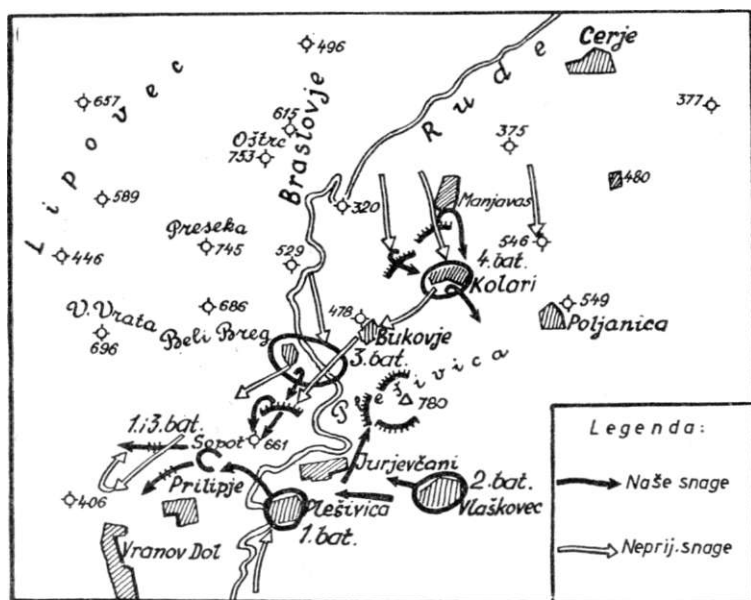
Oko 19,30 sati, 3. i 1. bataljon (bez jedne čete) izvršili su juriš na neprijatelja koji je preko Sopota izbio na greben sjeverno od Vranog Dola i uspjeli da ga odbace, razbiju i nanesu mu gubitke. Time je opasnost od eventualnog opkoljavanja likvidirana a bataljoni su se, sa štabom brigade i prištapskim jedinicama, povukli bez smetnji u pravcu s. Prodin-Dola. Dodir sa neprijateljem trajao je do 21 sat, kada se on pod jakom zaštitom povukao u rejon s. Prekrižje i dalje prema Samoboru.⁵⁴

Gubici brigade iznose: 9 mrtvih, 11 ranjenih i 4 nestala. Ništa značajnije od oružja i materijala nije izgubljeno. Neprijatelj je, prema njegovim podacima, imao 5 mrtvih Nijemaca — 1 oficir (mi smo na bojištu našli 6), ranjeni su 6 Nijemaca i 2 ustaše.⁵⁵ Pri tome su zaplijenjena 2 teška mitraljeza, 1 puškomitraljez, 1 šmajser i izvjesna količina drugog ratnog materijala.

⁵⁴ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 30—1/4: Operativni izvještaj štaba brigade 124 od 11. juna 1944. Operativni izvještaji štabova bataljona reg. br. 29/4/4; reg. br. 29—1/4; i reg. br. 29/4; i reg. br. 29—3/4.

⁵⁵ Isto, k. 38, reg. br. 9/1—1: Dnevni izvještaj Ministarstva oružanih snaga NDH/MINORS-a za 9. jun 1944.

Borbu ipak treba smatrati uspjehom brigade, za koji, prije svega, treba zahvaliti borbenosti boraca. Da su izostale neke slabosti neprijatelj je mogao pretrpjeti teži poraz. Iako je raspored brigade bio taktički pravilan, bataljonima nisu dati zadaci u raznim varijantama neprijateljskog napada, te se zbog toga i moglo desiti da dva bataljona ostanu donekle neaktivna čitavo vrijeme borbe. Do

Borba kod Plešivice 7. juna 1944.

toga je došlo što se pretpostavljalo da neprijatelj toga dana više neće napasti, a brigada ostaje na tim položajima samo jedan dan, jer je trebalo da se, poslije napada na željezničku stanicu Desinec 7/8. juna, brigada prebaci u Pokuplje. Veza štaba brigade sa bataljonima bila je slaba, što je dovelo i do pojedinačnog angažovanja snaga i neaktivnosti nekih bataljona. 2. bataljon je, na primjer, od 14,30 do 15,30 sati čekao na naređenje brigade i tek tada uputio kurira u štab brigade da izvijesti o situaciji.

Četvrti bataljon je, uprkos striktnih naređenja o budnosti, dozvolio da, ipak, bude iznenađen. Štab bataljona nije uspio da održi jedinice na okupu. Djelimično opravdanje može biti veoma težak teren, ispresijecan, nepregledan i u svakom pogledu išao je u prilog napadaču. Osim toga, bataljon nije ni pokušavao da uhvati vezu sa štabom brigade, pa ni sa 2. bataljonom. Udruženi 2. i 4. bataljon bili bi u mogućnosti da pruže ozbiljnu pomoć ostalim snagama brigade, angažiranim u borbi oko Prilipja i znatno bi mogli da utiču na tok borbe. Sem toga, i štab brigade nije dovoljno reagirao na situaciju. U najmanju ruku, mogao je uputiti jednog člana štaba brigade da objedini rad ovih dvaju bataljona.

Najcjelishodnije bi bilo da je štab brigade, kada je osjetio jaču vatru, reagirao izlaženjem svih jedinica brigade na liniju k. 661 — k. 780 i stvorio time povoljnije uvjete za manevar, i stavio sebe (posjedanjem tih jakih topografskih tačaka) u nadmoćniji položaj u odnosu na neprijatelja, jer ova linija pruža, sem za odbranu, i vrlo povoljne uvjete za udare u bok i pozadinu. Snage iz Jastrebarskog su bile relativno slabe i njih se moglo držati na dovoljnom odstojanju sa nekoliko teških mitraljeza. Brigada bi na ovaj način dejstvovala homogenije i bez sumnje predstavljala bi jaču udarnu snagu, tim prije što bi se time lakše uhvatila veza sa 4. bataljonom.

Postavlja se pitanje kakav je bio cilj neprijateljskog napada? Jedan od vrlo važnih razloga može biti i pokušaj da se aktivnim dejstvom predupredi naša namjera da se u toku noći izvrši napad na željezničku stanicu Desinec i diverzija na željezničkoj pruzi. Ako je to bio neprijateljski cilj, on je i postignut, jer je štab divizije odustao od planiranog napada.

Brigada se u toku noći 7/8. juna prikupila i prebacila u rejon s. Prodin-Dol i u toku 8. i 9. juna pripremala za marš u Pokuplje.

4. U Pokuplju sa 8. divizijom

Poslije odlaska brigade iz Pokuplja u Žumberak, neprijatelj je u Pokuplju i Turopolju ponovno postao vrlo aktivan. Već 7. maja otpočeo je lokalnu akciju prema Po-

kupiju i Turopolju iz svih okolnih uporišta — 1. donskom brigadom 1. koz. divizije i ustaškim snagama iz Zdenčine i Turopolja. Snage Turopoljsko-posavskog odreda nisu mu mogle pružiti snažniji otpor. Pokušaj odreda da se prebaci na desnu obalu r. Kupe nije uspio, jer je neprijatelj i iz Zdenčine i iz Siska prije zatvorio sve prelaze preko rijeke i odredu nije preostalo ništa drugo no da se prebaci na teren koji je neprijatelj već prokrstario. Zahvaljujući umješnosti njegovog komandanta Milana Čokara odred je to uspješno realizirao. Neprijatelj se 7. i 8. maja do 12 sati zadržao na Pokuplju,⁵⁶ a potom se povukao u svoja uporišta, s tim što su se svi dijelovi 1. kozačke brigade povukli prema Sisku.⁵⁷

Stanje na terenu se poslije te ofanzive ponovo pogoršalo. Neprijateljske snage su se vidno aktivirale i zalazile su u sela prema oslobođenom teritoriju, pljačkajući imovinu seljaka i odvođeci muškarce sposobne za vojsku. Takva neprijateljska aktivnost praćena je i intenzivnom propagandom. Sirene su vijesti o tome kako se partizani svakodnevno predaju, bacani su leci, propagirala »poglavnikova amnestija« u vezi sa 26. majem i razne parole, među kojima su bile najaktuelnije: »Rat neće dobiti ni partizani ni ustaše, već neko treći«, »Treba sačuvati glavu jer je rat pri završetku«, »Tko ostane živ, nitko ga neće pozivati na odgovornost«, itd. Nasjedajući takvim parolama jedan dio mještana i sa oslobođenog područja otišao je tih dana u neprijateljska uporišta.

Ocjenjujući političku situaciju u Pokuplju i Turopolju nepovoljnom, štab Turopoljsko-posavskog odreda je štabu divizije predložio 26. maja da se sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« što prije vrati na teren Pokuplje.

S obzirom i na svoje ranije planove da u prvoj polovini juna sa 8. i 34. divizijom djeluje na komunikaciji

⁵⁶ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 13/2: Izvještaj štaba Turopoljsko-posavskog NOP odreda, op. br. 45 od 9. maja 1944. štabu 34. divizije.

³⁷ 1. KKD učestvovala je u vezi sa »drvarskom operacijom« od 24. maja 1944. u ofanzivnim dejstvima u Baniji i Kordunu. (Zbornik, t. V, knj. 28, dok. br. 51, str. 240—246: Izvještaj štaba 4. korpusa, op. br. 186 od 14. juna 1944. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

Zagreb — Sisak i Zagreb — Karlovac, a krajem juna da sa tim snagama i 13. divizijom 11. korpusa izvrši napad na s. Ozalj i Stative, štab 4. korpusa je 7. juna naredio štabu 34. divizije da sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo« odmah pređe u Pokuplje, kamo je trebalo narednih dana da dođe i 8. divizija.³⁸ Pri štabu divizije se trenutno nalazio i zamjenik komandanta korpusa Bjelajac Stanko, koji je, sem ostalog, imao zadatak da razmotri stanje u vezi sa mogućim operacijama u Pokuplju i Žumberku. Štab korpusa je, imajući u vidu opšte stanje na ovom operativnom području, konstatirao da rad na terenu nije išao uporedo sa stanjem u 34. diviziji, dok se ono u diviziji stalno poboljšavalo na terenu je svakim danom postajalo teže⁵⁹.

Štab divizije i brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 9/10. juna vrše pokret iz Žumberka za Pokuplje. U prethodnicu je bio određen 2. bataljon koji se kretao 2 km ispred ostale kolone. Sve jedinice izbacile su pobočnice. Cjelokupna oprema je bila predata intendanturi brigade.⁶⁰ Na prelazu pruge kod s. Mavračići nalazio se u zasjedi jedan vod štabne čete 30. ustaškog bataljona, koji je bio brzo rastjeran od prethodnice 2. bataljona, bez gubitaka na jednoj i na drugoj strani. Marš brigade obezbjeđivao je iz pravca s. Brezovica jedan bataljon Turopoljsko-posavskog odreda.

Po dolasku u Pokuplje brigada se razmjestila u rejon s. Jamnica — s. Bratina — s. Žeravica u kome je bila na odmoru i svojim rasporedom ujedno obezbjeđivala prebavljanje 8. divizije preko Kupe u Pokuplje. Po pristizanju 8. divizije, brigada je u toku 13. juna izvršila marš u širi rejon Dubranec da bi se pripremila za predstojeće akcije. Uz potrebna ojačanja osiguranja brigada se uglavnom odmarala, ne dolazeći u dodir sa neprijateljem.

Turopoljsko-posavski odred je zatvarao pravce koji iz Zdenčine i s. Rečice izvode ka Pisarovini.

Duž pruge i ceste Zagreb — Sisak bile su raspoređene, u uporištima Kurilovec, Mraclin, Turopolje, Rakitovec, Buševac, Peščenica, Lekenik, Dužica i Zažina, snage 1.

³⁸ VII, k. 1224, reg. br. 4/6, depeša br. 63 od 7. juna 1944.

⁵⁹ Isto, k. 429, reg. br. 5/3: str. 3: Izvještaj političkog komesara 4. korpusa od 12. juna 1944.

⁶⁰ Isto, k. 1230, reg. br. 57/1: Naređenje štaba brigade br. 122 od 9. juna i naređenje br. 123 od 9. juna 1944.

brigade 1. kozačke konjičke divizije, 3 bataljona Zagrebačke posadne brigade i dio 925. landesšicen bataljona, a na aerodromu Pleso i Vel. Gorica 750 — 850 Nijemaca iz aerodromskih četa.

U s. Buševac bila je jedna četa 3. bataljona i veći broj nenaoružanih civila koji su u posljednje vrijeme, pod utjecajem parola o »poglavnikovoj amnestiji« prešli neprijatelju. Zadatak likvidiranja tog uporišta dobila je 8. divizija, a brigada »Franjo Ogulinac Seljo« bila je u divizijskoj rezervi. U vezi sa zadatkom brigada je za vrijeme napada bila na putu s. Podvornica — s. Novo Selo na okupu i spremna da intervenira.

Napad jedinica 8. divizije noću 14/15. juna samo je djelimično uspio, jer ga je neprijatelj očekivao. Brigada, sem 1. bataljona, nije bila upotrijebljena.⁶¹ 1. bataljon je naknadno upućen na obezbjeđenje prema neprijateljskom uporištu Turopolje, odakle je neprijatelj pokušavao da krene u pomoć prema Buševcu, ali je bio odbijen. Bataljon nije imao gubitaka. Pojedini borci i starješine brigade rodom iz s. Buševac bili su vođiči jedinica 8. divizije. Po završenom napadu brigada se smjestila u širi rejon s. Novo Brdo. Drugi dan su neprijateljski avioni bombardirali s. Novo Brdo i Čekanec.

U 17 sati 16. juna brigada, u vezi sa napadom na uporište s. Blatnica, vrši marš u s. D. Kupčina. Nastojalo se da prikupljanje brigade u tom rejonu ostane u što većoj tajnosti. Na takvu potrebu je ukazivalo i iskustvo iz napada na Buševac, gdje se očito vidjelo da je neprijatelj očekivao napad i preduzeo mnogobrojne mjere da taj napad parališe, što mu je djelimično i uspjelo. Da se očuvaju u tajnosti dalje namjere, jedinicama brigade zadatak nije saopćen do posljednjeg sata. Uporište u s. Blatnici neprijatelj je postavio kao vanjsko obezbjeđenje Karlovca, a posebno i zbog političkog djelovanja i mobilizacije stanovništva. U s. Blatnici nalazila se 1. četa 10. ustaškog bata-

⁶¹ Zbornik, tom V, knj. 28, dok. br. 79, str. 384—389: Izvještaj štaba 8. divizije, op. br. 37 od 23. juna 1944.

Ijona i manje domobranske snage, naoružani sa 9 puško-mitraljeza i teškim mitraljezom. Oko sela, sem prema rijeci Kupi, bila je postavljena bodljikava žica, širine 4 m, mjestimično pojačana minama, a bilo je i bunkera i rovova. Neprijatelj se smjestio u zidanim zgradama u centru sela, koje su bile, također, uklopljene u njegov vatreni sistem.

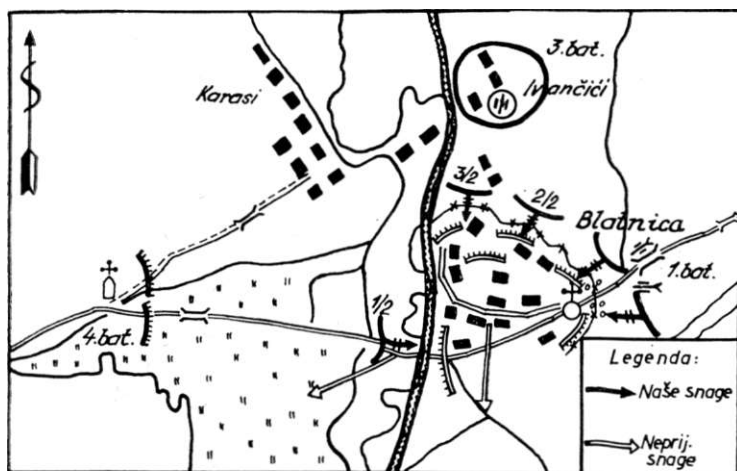
Zadatak za napad dobili su 1. i 2. bataljon (sk. 16). 1. bataljon, ojačan sa 2 pt-topa i grupom минера, napadao je na uporište u zahvatu ceste s. Siljavić — s. Blatnica sa zadatkom da što prije izbije u centar sela i da, istovremeno dejstvom dijela snaga prema r. Kupi, spriječi izvlačenje neprijatelja preko rijeke. 2. bataljon, ojačan jednim pt-topom i grupom минера, napao je uporište sa južne i zapadne strane. Artiljerijska priprema je bila predviđena jedino u slučaju da neprijatelj otkrije nastupanje bataljona. 4. bataljon je bio u zasjedi na putu s. Blatnica — s. Zamršje sa zadatkom da spriječi eventualno izvlačenje neprijatelja iz Blatnice u tom pravcu. 3. bataljon nalazio se u brigadnoj rezervi u s. Ivančići. Brdski topovski vod i minobacački vod na vatrenim položajima u rejonu južno od s. Ivančići podržavali su napad 1. i 2. bataljona. Sa bataljonima je uspostavljena telefonska veza. Napad je predviđen 17. juna u 22 sata. Brigada je za napad ojačana sa 3 protivtenkovska i 2 brdska topa.⁶²

Neprijatelj je na pravcu dejstva 1. bataljona otkrio njegovo približavanje i otvorio žestoku vatru. Na njegovu vatru odgovoreno je vatrom iz topova i teškog bacača. Pošto je neprijateljska vatra oslabila, izdato je naređenje za juriš. Međutim, kod sečenja žice jedinice su naletjele na mine, pri čemu je bilo 5 ranjenih i 2 poginula. To je zadržalo jedinice 1. bataljona, koje su upale u uporište tek kada je 2. bataljon već bio u selu.

Na pravcu dejstva 2. bataljona, 2. četa i vod 3. čete, po izlazu iz s. Ivančića razvili su se u streljački stroj i u 21,50 sati privukli se uz samu žicu. Zbog neodlučnosti komande 2. čete nije se odmah otpočeo otvarati prolaz i do 22 sata, kada je bio naređen napad, još nije bio otvoren ni jedan prolaz kroz žicu. Pošto je neprijatelj primijetio je-

⁶² Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 3/2: Zapovijest štaba brigade op. br. 131 od 17. juna 1944.

dinice 1. bataljona i otvorio vatru, 2. četa nije odgovorila na neprijateljsku vatru, nego su bačene u tom pravcu rakete, na što su minobacači i pt-topovi otvorili vatru. U isto vrijeme je i 1. četa pokušala da sa južne strane prodrle preko mosta, ali je naišla na vrlo snažan neprijateljski otpor. Nakon ponovne intervencije štaba bataljona, desetar Jengiđ Ivan napravio je prolaz preko žice kroz koji su prošle 2. i 3. četa, ali se još uvijek oklijevalo. Tek kada su u streljački stroj došli komandant i politički komesar bataljona, u 23 sati, izvršen je juriš i jedinice su prodrle u selo. Neprijatelj se počeo povlačiti u dva pravca. Jedan dio je izvršio juriš na 1. četvu i uspio da se probije, a drugi

Napad na Blatnicu 17/18. juna 1944.

dio se prebacio čamcima preko r. Kupe. 1. četa 2. bataljona naročito se dobro držala i u napadu i prilikom neprijateljskog probijanja, pa je imala najveće gubitke. Jedinice 2. bataljona (bez 3. čete) nastavile su gonjenje neprijatelja prema s. Zamršje, ali s obzirom na vrlo tamnu noć bez naročitog uspjeha (zarobljen je samo 1 domobran i nađeno nekoliko pušaka). U s. Zamršje uhvaćena je veza sa 4. bataljonom. Bataljon je u napadu imao 7 ranjenih i 1

mrtvog. Kod samog prelaza preko žice poginuo je od nazadne mine hrabri komandant Turopoljsko-posavskog odreda Milan Cokara, jedan od najsmjelijih i najpoznatijih boraca u ovom kraju u koji je došao iz Korduna sa prvim partizanima. Za odred i za čitavu 34. diviziju to je bio težak gubitak. U 3 sata 18. juna zadatak je bio izvršen.

Ujutro 18. juna oko 8 sati neprijatelj pokušava da sa dvije kolone ponovo prodre u s. Blatnicu. U s. Zamršje bio je na obezbjeđenju 3. bataljon, koji je u početku bio iznenađen, jer je očekivao iz pravca s. Rečica jedinice 8. divizije. Nakon nekoliko uzastopnih juriša i protujuriša neprijatelj je zaustavljen u s. Zamršje, a 3. bataljonu je bilo naređeno da se povuče. Bataljon je imao 3 poginula i 10 ranjenih.

Prilikom napada na s. Blatnicu i borbi drugog dana, brigada je imala ukupno 7 mrtvih, 21 ranjenog i 2 nestala. Neprijatelj je tom prilikom imao 9 zarobljenih, 2 mrtva i 16 ranjenih. U samom napadu na s. Blatnicu neprijatelj je imao, prema sopstvenim podacima, 1 mrtvog, 2 ranjena i 2 nestala. Zaplijenjeni su, pored ostalog, 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 10 pušaka i drugi materijal.⁶³

Napad 8. divizije na s. Rečicu nije uspio.

Određivanje objekta napada bilo je potpuno na mjestu i sa političkog i sa vojničkog stanovišta. U svim ovim selima uz r. Kupu bio je veliki broj politički do tada još neopredijeljenog stanovništva, koje je trebalo privoljeti NOB-u. Da bi se stvorili uvjeti za to trebalo je vojnički tući ustaško-domobranske snage koje su bile smještene u tim selima. Snage kojima se napadalo bile su dovoljne za izvršenje tih zadataka. U s. Blatnica bilo je 96 neprijateljskih vojnika. Bataljoni brigade koji su napadali bili su tri puta jači i brojno i po naoružanju. Prema tome, postojali su svi uvjeti za uspješno izvršenje postavljenog zadatka. Što jedinice nisu prije i efikasnije izvršile svoje zadatke razlog je prije svega u tome da jedinice nisu bile ni obezbijeđene potrebnim sredstvima, ni obučene u razminiranju i pravljenju prolaza u žičanim preprekama ovakvog ka-

⁶³ Isto, k. 1230, reg. br. 34—2/4: Operativni izvještaj štaba brigade op. br. 135 od 23. juna 1944. god'ne; reg. br. 8/7; reg. br. 31—4/4 i reg. br. 31—3/4: Operativni izvještaji štabova bataljona.

raktera. 1. bataljon je mogao svoje jače snage orijentirati duž r. Kupe, a ne duž ceste, koja je bila najjače branjena. Jedna četa 2. bataljona, koja je napadala sa zapadne strane, bila je suviše slaba da zadrži neprijatelja kome je to bio jedini pravac izvlačenja. Sem toga, ni komandiru čete nije posebno skrenuta pažnja na takvu mogućnost. Tamna i kišna noć bila je upravo idealna da se postigne iznenađenje i da se neprijatelj uništi. No, takva situacija nije iskorišćena.

Po povlačenju iz s. Blatnice brigada se u toku 18. juna razmješta na odmor u s. D. Kupčina. U s. Kupčini brigadi je dodijeljeno 100 pari kompletnih engleskih uniformi, košulja, cipela, čarapa. Odjeća je dijeljena pred čitavim bataljonima i dijelili su je komandanti bataljona i to onim borcima i rukovodiocima koji su se pokazali najbolji, onima koji su to najviše zaslužili. Odijela su posebno dobili samo oni za koje je cijeli bataljon potvrdio da su hrabri.⁶⁴

Još 12. juna štab 34. divizije naređuje depešom štabu Karlovačke brigade i komandi žumberačkog područja da se do 18. juna pripremi na Zumberku hrana za više jedinica i da je to »osnovni zadatak svih na Zumberku«.

Nastavljajući sprovođenje svog plana štab korpusa je naredio da 20/21. juna 8. i 34. divizija izvrše marš na Zumberak i diverziju na prugu Zagreb — Karlovac.⁶⁵ Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da pređe prugu i da izvrši diverziju na dio pruge između Jastrebarskog i Zdenčine. Štab brigade je naredio da svaki bataljon na svom pravcu poruši prugu. Da bi prihvatili i obezbijedili snage 8. i dijela 34. divizije, Zumberački partizanski odred je sa tri bataljona zauzeo položaje u s. Prekrižju prema Samoboru, a Karlovačka brigada u s. Sv. Jana, s tim da jedan njen bataljon bude noću 20/21. juna na potoku Bukovec prema Jastrebarskom.⁶⁶

Pokret brigade iz s. Kupčine otpočeo je 20. juna poslije 12 sati. Brigada je do 4 km ispred pruge marševala u

⁶⁴ Arhiv VII, k. 1231, reg. br. 5/3, str. 9: Istorijat brigade.

⁶⁵ Zbornik, tom V, knj. 28, dok. br. 107, str. 572: Izvještaj štaba 4. korpusa od 30. juna 1944.

⁶⁶ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 3/6: depeša br. 89 od 20. juna 1944.

jednoj koloni, a iz tog rejona svaki bataljon je krenuo na svoj pravac. Svi bataljoni izbili su pred prugu čitav sat prije pada mraka, tako da su imali dovoljno vremena i za izviđanje. Dalji pokret počeo je oko 21 sat. 1. bataljon, ojačan grupom минера, prešao je i porušio prugu kod potoka Bukovec, neposredno pred nailazak oklopnog vlaka. 2. bataljon, ojačan минерима, prešao je prugu kod k. 130. Njegova 3. četa i минери srušili su u 22,15 sati most na Gonjevskom potoku. Sa bataljonom su se kretali štabovi divizije i brigade i intendantura brigade. 4. bataljon, ojačan pt-topom i grupom минера, prelazio je prugu kod potoka Okičnice. Bataljon je pri tome napao bunker, zarobio 5 neprijateljskih vojnika i srušio most na potoku. 3. bataljon, ojačan grupom минера, prelazi prugu između potoka Okičnice i željezničke stanice Zdenčina i pri tome na nekoliko mjesta ruši prugu. Zbog tih diverzija bio je u toku 21. juna obustavljen saobraćaj na pruzi Zagreb — Karlovac.⁷ Način izvršenja marša i dobiveni zadaci u pogledu rušenja pruge bili su potpuno adekvatni situaciji. Odlazak dijelova 1. kozačke konjičke divizije sa pruge Zagreb — Karlovac umnogome je oslabio odbranu pruge, što 1. rez. lov. puk nije mogao da potpuno nadoknadi. Neprijatelj je na toj pruzi imao sada samo nekoliko jačih uporišta (Zdenčina, Jastrebarsko i Draganići).

Po prelazu pruge sve jedinice brigade prikupile su se u s. G. Desinec, odakle se, poslije kraćeg zadržavanja, krenulo prema s. Plešivici, gdje se stiglo oko 5,30 sati 21. juna. Brigada je u širem rejonu s. Plešivice zauzela slijedeći raspored: 1. bataljon u sjevernom dijelu s. Plešivice, 2. bataljon u s. Prilipje, 3. bataljon u južnom dijelu s. Plešivice, 4. bataljon u s. Kupeč-Dol, štab brigade sa prištapskim jedinicama u s. Prilipje.

Na sjevernim padinama Plešivice, prema Samoboru, a u s. Kotari i s. Prekrižje nalazio se Žumberački partizanski odred, a u rejonu s. Sv. Jana — Karlovačka brigada.

»⁷ Isto, k. 1230, reg. br. 4/8: Izvještaj štaba 2. bataljona i k. 429. reg. br. 4—10/13/1: Depeša štaba 4. korpusa od 24. juna 1944. Zbornik tom V, knj. 28, dok. br. 137, str. 694: Izvještaj zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 23. juna 1944.

U s. Slavetiću bila je razmještena 3. brigada 8. divizije, a dalje prema Krašiću ostale snage 8. divizije.

Jedinice su davale najnužnija osiguranja. U svim bataljonima i samostalnim četama održane su bataljonske, odnosno četne konferencije, na kojima je posebno bilo riječi o neposrednim zadacima brigade. Politički komesari bataljona pripremili su u vezi sa tim i konkretne referate.

U tom periodu dodijeljeni su u formacijski sastav bataljona mitraljeski vodovi iz prateće čete, a pri štabu brigade ostao je samo minobacački vod.